

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки, управління та права
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Виконала: студентка 4-го курсу, групи 401-ББ спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Біленька І. В.
Керівник: д.е.н., проф. Єгоричева С. Б.
Рецензент: директор ННЦ забезпечення якості
вищої освіти ПУЕТ, к.е.н., доц. Гасій О.В.

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Біленька І.В.

Підтверджую достовірність даних, використаних
у роботі
Біленька І. В.

Полтава 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	7
1.1. Економічна сутність та роль банківського кредитування домогосподарств в економіці.....	7
1.2. Види банківського кредитування домогосподарств	
1.3. Процес кредитування фізичних осіб в комерційному банку...	
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ В АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК».....	32
2.1. Фінансово-економічна характеристика АТ «Креді Агріколь Банк»	32
2.2. Аналіз діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» з кредитування домогосподарств.....	50
2.3. Оцінка якості роздрібного кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк».....	60
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАДАННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ ДОМОГОСПОДАРСТВАМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	71
3.1. Диджиталізація як стратегічний напрям розвитку процесів кредитування.....	71
3.2. Запровадження банками нових напрямів кредитування домогосподарств.....	79
ВИСНОВКИ.....	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	91
ДОДАТКИ	97

				ВР 401-ББ 20115						
	П. І. Б.	Підпис	Дата							
Розроб.	Біленька І.В..			<i>Банківське кредитування домогосподарств: сучасний стан та перспективи розвитку</i>						
Перевір.	Єгоричева С.Б.									
Н. Контр.	Єгоричева С.Б.									
Затверд.	Кулик В.А.									
				<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%; text-align: center;">Літ.</td> <td style="width: 25%; text-align: center;">Арк.</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Акрушів</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"> </td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">96</td> </tr> </table>	Літ.	Арк.	Акрушів		3	96
Літ.	Арк.	Акрушів								
	3	96								
				<i>Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування</i>						

ВСТУП

Необхідною умовою стабільного функціонування банківської системи та забезпечення економічного зростання в сучасних умовах є розвиток банківського кредитування, у тому числі, кредитування домогосподарств. Мається на увазі не лише вдосконалення техніки кредитного процесу і збільшення видів кредитних послуг, а і розробка комплексу нових принципів, що нададуть можливість спростити і покращити якість взаємовідносин банків з фізичними особами.

Як правило, спостерігається зростаюча тенденція кредитування домогосподарств на різні потреби. Проте надмірне і неконтрольоване збільшення такого кредитування поглиблює проблеми дисбалансу між товарними і кредитними ринками і сприяє накопиченню ризиків. Сучасний фінансовий бізнес стикається з високим рівнем конкуренції, складнощами у структурі фінансового ринку та його регулюванні, а також змінами в організації кредитування. У той же час вітчизняні фінансові установи не готові до значних трансформацій, а інтенсивний розвиток кредитування населення призвів до загроз стійкості окремих банків і всієї банківської системи.

Кредитування фізичних осіб займає важливе місце у соціально-економічному розвитку більшості країн. Його актуальність зростає з кожним роком, що пояснюється прагненням людей до зростання рівня життя. Водночас, активізація такого кредитування є економічно важливою і необхідною не тільки для населення, а й для банківських установ та для розвитку національної економіки, загалом, оскільки у макроекономічному плані споживчий кредит збільшує сукупний платоспроможний попит на предмети споживання і послуги, що стимулює розширення обсягів їх виробництва. Його роль сьогодні значно зростає і в Україні, незважаючи на фінансово-економічну нестабільність та погіршення макроекономічних показників.

Різноманітні аспекти кредитування домогосподарств досліджувалися такими науковцями, як М. Алексеєнко, Н. Волкова, О. Вовчак, С. Єгоричева, Р. Крамченко, М. Муляр, Ю. Стрільчук, Н. Ткаченко, А. Харченко, О. Чайковський, К. Черкашина, О. Шаповал, Н. Шульга, С. Юдіна та іншими.

Актуальність проблем удосконалення організації банківського кредитування домогосподарств та мінімізації кредитного ризику обумовили вибір теми кваліфікаційної роботи.

Метою роботи є поглиблення теоретичних засад організації банківського кредитування домогосподарств, аналіз його поточного стану та визначення напрямів його розвитку у сучасних складних умовах.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- уточнити сутність і роль банківського кредитування домогосподарств;
- обґрунтувати класифікаційні ознаки та види банківських кредитів населенню;
- структурувати процес банківського кредитування домогосподарств;
- охарактеризувати фінансово-економічну діяльність АТ «Креді Агріколь Банк»;
- проаналізувати стан кредитування фізичних осіб в АТ «Креді Агріколь Банк»;
- оцінити якість портфеля роздрібних кредитів АТ «Креді Агріколь Банк»;
- надати пропозиції щодо можливостей цифровізації сфери кредитування домогосподарств;
- визначити перспективні напрями розвитку кредитування домогосподарств в Україні.

Об'єктом дослідження є процес банківського кредитування домогосподарств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень й прикладних аспектів організації банківського кредитування домогосподарств для визначення перспектив його розвитку.

Основою для виконання кваліфікаційної роботи є фундаментальні теоретичні положення у галузі фінансів і банківської справи. При проведенні дослідження використовувалися різноманітні методи економічного аналізу та вивчення економічних процесів, такі як аналітичний (детальне дослідження складових понять і процесів), порівняння (аналіз схожих і відмінних аспектів між об'єктами), графічний (використання схем і діаграм для візуалізації інформації), табличний (створення таблиць для систематизації теоретичної і статистичної інформації) та інші методи.

Інформаційну базу дослідження становили нормативні та законодавчі документи, які регулюють процес здійснення кредитування фізичних осіб, монографічні роботи, підручники, навчальні посібники й статті вітчизняних науковців у фахових економічних виданнях, статистична звітність Національного банку України, дані фінансової звітності АТ «Креді Агріколь Банк», аналітичні ресурси мережі Інтернет.

Практична значущість проведеного дослідження полягає у можливості застосування його результатів у практичній діяльності вітчизняних комерційних банків для удосконалення ефективності їх функціонування.

Результати дипломного дослідження були апробовані на V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи» в Національному університеті «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка (м. Полтава, 23 листопада 2023 року).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ

1.1. Економічна сутність та роль банківського кредитування домогосподарств в економіці

Ефективне функціонування банківської системи є ключовим чинником для розвитку економіки України в умовах політичної та економічної нестабільності, а також військових дій, що спричиняють обмеженість фінансових ресурсів. Банківський сектор володіє значними обсягами вільних ресурсів, які можуть бути використані для забезпечення стабільного розвитку економіки країни. У сучасному економічному середовищі банки відіграють важливу роль у розвитку економік усіх країн. Вони створюють можливості для кредитування економічних суб'єктів, інвестують у реальний сектор національного господарства та забезпечують функціонування платіжної системи. Створення умов для ефективної діяльності комерційних банків є невід'ємною частиною економічного розвитку.

Банківське кредитування є одним з основних чинників, що відіграють важливу роль у забезпеченні відтворювальних процесів в економіці. Воно сприяє створенню нових підприємств, збільшенню кількості робочих місць та зайнятості населення, а також забезпечує соціально-економічний розвиток і економічне зростання. Банківське кредитування повинно не лише виконувати важливу функцію у процесі перерозподілу капіталу, але й бути ключовим елементом економічного зростання та розвитку національної економіки [12].

Домогосподарства є одними з найважливіших економічних суб'єктів у системі національної економіки, оскільки активно беруть участь у всіх основних економічних процесах: виробництві, обміні, розподілі та споживанні. Вони стимулюють розвиток багатьох галузей та сфер національної економіки, створюючи попит на товари та послуги. Банківські установи відіграють

важливу роль у діяльності домогосподарств, забезпечуючи якісні фінансові послуги, особливо у сфері кредитування.

Традиційно фізичні особи вважалися джерелом коштів для банків, але зараз вони стають важливою категорією позичальників у секторі кредитування. Послуги з кредитування фізичних осіб в Україні надають практично всі комерційні банки та різні небанківські кредитні організації.

Успішність діяльності банківської установи залежить від того, наскільки ефективно вона розміщує свої фінансові ресурси. Кредитування фізичних осіб грає ключову роль у розвитку ринкових відносин, оскільки сприяє збільшенню платоспроможності населення і підвищенню рівня життя.

У розвинутих країнах кредитування домогосподарств отримало значний розвиток у період 1955-1965 років у зв'язку з необхідністю збільшення темпів росту виробництва, які стримувалися обмеженою платоспроможністю населення. В Україні кредитування фізичних осіб почало розвиватися з початку 2000 року, тобто активно здійснюється менше 25 років. У середньому, за цей період щорічний темп приросту обсягів банківського кредитування був дещо менше темпу приросту кредитування домогосподарств, що свідчить про зацікавленість банків у розбудові кредитних взаємовідносин з фізичними особами. На сьогоднішній день споживчий кредит відіграє значну роль у розвитку економіки, що обумовлює актуальність дослідження різних його аспектів.

Банківське кредитування фізичних осіб відіграє значну роль у задоволенні соціальних потреб, підвищенні рівня життя та формуванні платоспроможного попиту населення. Це також впливає на забезпечення соціально-економічного розвитку країни, полегшуючи процес реалізації продукції, прискорюючи отримання прибутку і доходів державного бюджету. Тому на сьогодні актуальним є дослідження проблем банківського кредитування фізичних осіб [26].

Кредитування домогосподарств є важливою складовою розвитку банківського кредитування. Ринок споживчого кредитування включає видачу

банками кредитів домогосподарствам, експрес-кредитування, POS-кредитування для покупок в торгових закладах. Практично кожен банк надає послуги споживчого кредитування населенню. І загалом, домогосподарство відіграє важливу роль у розвитку фінансової системи та національної економіки країни. Домогосподарства є активними та цікавими клієнтами для таких установ, завдяки своєму фінансовому потенціалу [7].

Під банківським кредитуванням домогосподарств розуміють відносини між банками і окремим членом домогосподарства, які полягають в отриманні додаткових коштів для задоволення особистих або колективних потреб. Ці відносини базуються на поворотності, платності та добровільності. Категорія кредитування має двоїстий характер, оскільки поєднує функції грошей (як платіжного засобу) і капіталу (як джерела доходів) [15].

Отже, насамперед необхідно розглянути більш предметно сутність банківського кредитування домогосподарств та визначити роль цього виду фінансової послуги у розвитку кредитних, банківських систем та загалом національної економіки.

Кредит - це одна з ключових економічних категорій, яку досліджують вчені протягом тривалого періоду. Вони вивчають особливості виникнення кредитних відносин у суспільстві, їх розвиток та вплив на економічний розвиток. Кредитні послуги, які надає банк, призначені для задоволення різних потреб своїх клієнтів у грошових ресурсах.

Адже домогосподарства потребують кредитних ресурсів з об'єктивних причин, таких як недостатність власних фінансових ресурсів унаслідок перевищення витрат над доходами у короткостроковій перспективі або бажання придбати матеріальні об'єкти, на які немає достатньо коштів. Ці причини визначають широкий спектр банківських продуктів, які сьогодні пропонуються домогосподарствам. Найбільш популярними є невеликі позики для громадян через кредитні картки та короткострокові позики в магазинах для придбання побутової техніки. Довгострокові кредити пов'язані з придбанням нерухомості, автомобілів та інших дорогих матеріальних цінностей [19].

Домогосподарство є одним з основних економічних суб'єктів, який відіграє важливу роль у розвитку як фінансової системи країни, так і її національної економіки. Незважаючи на існування великої кількості спеціалізованих банківських установ, що зосереджуються на інвестиційних операціях та іпотечному бізнесі, домогосподарства зазвичай є одними з найбільш активних та перспективних клієнтів для цих установ завдяки їхньому фінансовому потенціалу [18].

У сучасному світі домогосподарства активно беруть участь у всіх основних економічних процесах, таких як виробництво, обмін, споживання та розподіл. Вони створюють попит на товари та послуги, що сприяє розвитку багатьох галузей та сфер національної економіки. Домогосподарства також відіграють важливу роль у діяльності банківських установ, які надають якісні фінансові послуги, зокрема у сфері кредитування.

Якщо розглядати поняття «банківський кредит домогосподарствам», то в більшості джерел воно ототожнюється з «споживчим кредитом», але споживчий кредит є лише видом банківського кредиту, наданого домогосподарствам. Відмінність полягає в тому, що споживче кредитування як фінансове явище за своїм змістом стосується надання банківськими установами коштів фізичним особам для придбання товарів, робіт чи послуг. Купуючи конкретні послуги, споживачі можуть задовольнити свої визначені потреби шляхом перерозподілу поточних і майбутніх грошових потоків на основі термінів погашення та принципів оплати [16].

У науковій літературі існує велика кількість підходів до визначення таких понять, як «банківське кредитування домогосподарств», «банківське кредитування населення», «банківське споживче кредитування домогосподарств» та ін. У таблиці 1.1 подані деякі їх трактування.

Отже, з урахуванням економічного змісту категорій «банківський кредит» та «домогосподарство», можна зробити висновок, що банківське кредитування домогосподарств - це процес взаємодії між комерційним банком (кредитором) та домогосподарством (позичальником), який полягає у передачі позичальнику

Таблиця 1.1

Наукові підходи до визначення поняття «банківське кредитування домогосподарств»

Автор, джерело	Науковий підхід
Я. Чайковський [53]	споживчий кредит як сукупність відносин, пов'язану з рухом позичкового капіталу між кредитором і позичальником – фізичною особою – резидентом, у національній грошовій одиниці або товарній формі на основі укладеного кредитного договору на принципах забезпеченості, повернення, терміновості, платності та цільової спрямованості для забезпечення споживання
Ю. Стрільчук [47]	банківське кредитування населення – процес, який складається з послідовних дій банку, за допомогою яких реалізуються економічні відносини між банком-кредитором і позичальником – фізичною особою, які виникають з приводу передачі останньому вартості у користування на умовах поверненої, строковості та платності
Л. І. Гальків, М. Я. Демчишин, Р. А. Крамченко [45]	Під банківським кредитуванням ДГ слід розуміти форму економічних відносин між банками і окремим його членом, сутність яких полягає в отриманні додаткових коштів для задоволення особистих потреб чи колективних потреб ДГ на засадах зворотності, платності, добровільності. Дуалістичний характер цієї категорії виявляється у синтезі функціональних видів кредиту – грошей (платіжного засобу) і капіталу (джерела доходів). Втім, отримані в кредит гроші, не завжди капіталізуються.
С. М. Ганзюк, Ю. О. Вишнякова [13]	банківським кредитуванням населення розуміють форму економічних відносин між банками і домогосподарствами з приводу отримання додаткових коштів для задоволення особистих споживчих чи колективних потреб домогосподарств на засадах зворотності, платності, добровільності.
А. Москальов [29]	Банківський кредит для фізичних осіб є формою економічних відносин між банком та позичальником, яка передбачає надання населенню на умовах повернення, строковості та платності нагромаджених в банку тимчасово вільних грошових ресурсів
Ю. В. Алескерова, А. Д. Дзюбенко [5, с. 89]	Споживчий кредит є однією з форм кредиту і служить засобом задоволення різних споживчих потреб населення. Певною мірою він сприяє вирівнюванню споживання груп населення з різним рівнем доходу.
Т. Б. Стечишин, О. Л. Малахова [46, с. 345]	Споживчий кредит – це кредит, який надається фізичним особам на придбання споживчих товарів тривалого користування і який повертається в розстрочку

Джерело: складено автором на основі зазначених джерел.

певної суми фінансових ресурсів на певні цілі на певний термін з умовою повернення коштів у майбутньому з відсотками за їх використання, з дотриманням принципів: строковості, платності, цілеспрямованості, поворотності та забезпеченості. Коли говориться про банківське кредитування

домогосподарств, маються на увазі відносини, пов'язані з наданням, обслуговуванням та поверненням кредитів, які банк надає домогосподарствам.

Кредитування домогосподарств має значний мікроекономічний вплив, оскільки сприяє збільшенню платоспроможності населення, що в свою чергу сприяє опосередкованому зменшенню рівня безробіття та збільшенню швидкості товарообігу. Такий вид кредитування також покращує рівень життя населення та сприяє накопиченню коштів на поточних рахунках фізичних осіб, що стає джерелом коштів для банків. Крім того, кредит, виданий домогосподарствам, часто супроводжується різноманітними фінансовими послугами, такими як розрахунково-касові операції, валютно-обмінні операції та кредитні картки з лімітами [44].

Споживчий кредит також впливає на продуктивність праці, оскільки умови заробітної плати, отриманої працівником, часто не достатні для придбання товарів тривалого використання на готівковий рахунок. Отримуючи товари в кредит або фінансуючи їх кредитом, людина отримує можливість задовольнити свої потреби. Проте після отримання кредиту на покупку, позичальник відчуває фінансове навантаження, що стимулює його зберігати робоче місце і зусиллями збільшувати свій дохід, оскільки він зобов'язаний виплачувати щомісячні виплати за кредит [14].

Отже, кредитування домогосподарств збільшує темпи реалізації товарів та послуг, що сприяє прискоренню кругообігу коштів у межах національної економіки. Позитивні та негативні риси кредиту фізичним особам зазначені у таблиці 1.2.

У вітчизняному законодавстві відсутнє єдине визначення економічної категорії «споживчий кредит», що має негативний вплив на організацію цього виду кредитування. Зокрема, у Законі України «Про споживче кредитування» наведено таке визначення: «Споживчий кредит - це грошові кошти, які надаються споживачу (позичальникові) для придбання товарів (робіт, послуг) з метою задоволення потреб, що не пов'язані з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника»[42].

Таблиця 1.2

Позитивні та негативні риси кредиту домогосподарствам
з точки зору позичальника

Позитивні риси	Негативні риси
Можливість для споживача отримати товар в зручний час без необхідної кількості готівки	Кредитні відносини дають ілюзію достатку, що несе за собою збільшення витрат, а згодом по мірі збільшення боргів, позичальник стикається з труднощами оплати щомісячних платежів
Підвищує безпеку, оскільки придбання товарів кредит або кредитні картки є надійнішим способом розрахунку порівняно з готівкою	Придбання товару в кредит коштує дорожче, ніж вартість товару при оплаті готівкою - це відбувається через те, що ціна товару при кредитних відносинах, зазвичай вища, порівняно при оплаті готівкою, крім цього до ціни слід додати відсотки за кредитом
Зменшення ризиків в надзвичайних ситуаціях, оскільки споживчий кредит передбачає можливість отримання коштів на термінові витрати (лікування, ремонт транспортних засобів та нерухомості тощо)	

Джерело: власна розробка автора.

Споживчий кредит є ключовим і найбільш популярним напрямом кредитування домогосподарств. Він відіграє критичну роль у задоволенні постійно зростаючих потреб населення та сприяє загальному економічному розвитку. Необхідність споживчого кредиту пояснюється тим, що особи з низьким рівнем доходу витрачають значну частину своїх грошей на харчування та інші невідкладні потреби. Витрати на харчування мають великий вплив на осіб з найменшими доходами і менший вплив на забезпечених осіб.

Споживчий кредит відрізняє багато рис, які базуються на особливостях особистого споживання (рис. 1.1). Отже, для фізичних осіб споживчий кредит є, у цілому, позитивним явищем, оскільки за його допомогою збільшується можливість придбання певних благ. Призначення споживчого кредитування – фінансування зростання платоспроможного попиту населення у країні.

Рис. 1.1. Характерні риси споживчого кредиту

Джерело: розроблено автором.

Сутність споживчого кредитування також аналізується через його функції, серед яких виділяють розподільну та перерозподільну функції, заміщення грошей кредитними операціями, об'єднання кредитів, мінімізацію кредитного ризику, а також розширення та диверсифікацію доходної бази банку. Проте деякі з них вважаються похідними від загальновідомих функцій кредиту, тоді як інші є специфічними з огляду на характеристики кредитного портфеля. Відповідно до цього можна розглянути цілі формування споживчого кредитування, які представлені на рисунку 1.2.

Основна мета управління споживчим кредитуванням банку полягає в досягненні максимальної прибутковості при прийнятному рівні ризику. Рівень прибутковості залежить від структури та обсягу кредитного портфеля, а також від рівня відсоткових ставок за кредитами. Формування структури споживчого кредитування банку значно впливає на специфіку ринкового сегменту, який обслуговується цим банком [17].

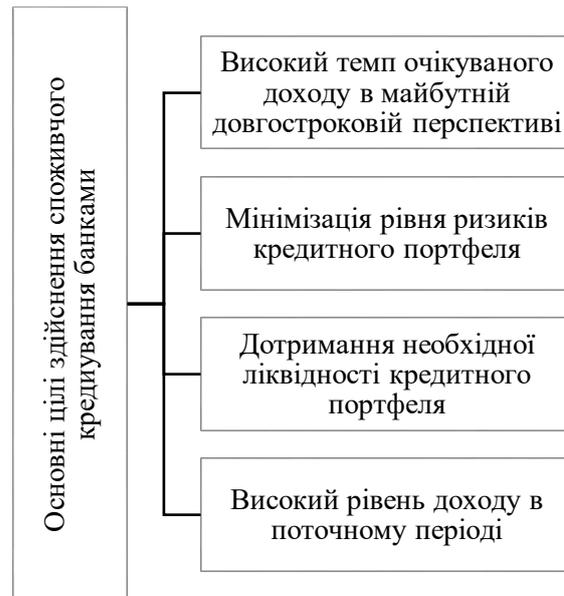

Рис. 1.2. Основні цілі здійснення споживчого кредитування для банку

Джерело: розроблено автором на основі [14].

Отже, можна сказати, кредитування домогосподарств банками слід розглядати як засіб не тільки для забезпечення економічного виживання та соціопсихологічного комфорту населення, але й як засіб активізації розвитку територій, що перетворює гроші в інвестиції. Суспільні системи, де постійний дефіцит доходів домогосподарств покривається позиковими коштами, які використовуються для рефінансування наявних зобов'язань, стикаються з проблемами соціальної напруженості, девіантної поведінки учасників кредитного ринку та економічних криз. Тому потенціал сімейного фінансування повинен сприяти раціональній меті: розвитку людського капіталу.

Підтримка домогосподарств шляхом кредитування допомагає забезпечити їх фінансовими ресурсами на належному рівні, що, в свою чергу, сприяє розвитку економіки в цілому.

1.2. Види банківського кредитування домогосподарств

Банки, які мають довгострокову перспективу своєї діяльності, повинні установлювати стійку співпрацю з клієнтами, щоб оперативно вирішувати питання фінансування їх потреб і підвищувати якість обслуговування. Це досягається задовольняючи їх потреби, розвиваючи комплексне обслуговування та надаючи індивідуальний підхід до кожного клієнта. Тому банки повинні застосовувати методи кредитування, які дозволяють краще вивчити потреби клієнтів у додаткових джерелах фінансування, враховуючи терміни, суми, особливості кругообігу коштів та можливості погашення заборгованості [24].

Специфічними рисами банківського кредитування домогосподарств є:

- відносини між кредитором і позичальником, сенс яких полягає у кредитуванні кінцевого споживання;
- такий кредит є засобом задоволення споживчих потреб населення, тобто особистих потреб людей;
- на відміну від інших видів кредиту, якими користуються переважно суб'єкти господарювання, споживчі кредити одержують фізичні особи;
- всі види кредитів домогосподарствам мають соціальний характер, оскільки вони сприяють вирішенню суспільних проблем - підвищенню життєвого рівня населення, утвердженню принципів соціальної справедливості.

Аналізуючи особливості банківського кредитування домогосподарств, можна визначити, що відмінно від кредитів, які беруть суб'єкти господарювання для виробничих цілей або для придбання активів, що генерують рух вартості, споживчий кредит для фізичних осіб відображає відносини між кредитором і позичальником, орієнтовані на задоволення особистих споживчих потреб. Цей вид кредиту одержують тільки фізичні особи і використовується для покращення їхнього життєвого рівня і задоволення особистих потреб. Надання споживчих кредитів сприяє підвищенню платоспроможного попиту населення та активізації товарообігу та послуг. Цей

вид кредитів має соціальний характер і сприяє соціальній справедливості, підвищенню життєвого рівня і створенню основних фондів.

Банківські кредити домогосподарствам спрямовуються переважно на споживчі потреби, а також на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості, в т.ч. іпотечні кредити тощо [11]. Класифікацію банківських кредитів, наданих домогосподарствам, можна здійснювати за різними ознаками (таблиця 1.3)

Таблиця 1.3

Класифікація банківських кредитів, наданих домогосподарствам

Класифікаційна ознака	Види кредитів
За напрямками використання	- загальні потреби; - споживчі потреби
Залежно від наявності забезпечення	- забезпечені (застава, гарантія, поручительство, страховий поліс); - бланкові або незабезпечені
Залежно від терміну кредитування	- короткострокові (до 1 року); - середньострокові (від 1 до 3 років); - довгострокові (більше 3 років)
За видом валют	- у національній валюті; - в іноземній валюті
За методом погашення	- з одноразовим погашенням наприкінці терміну - з розстрочкою платежу: 1. з рівномірним періодичним погашенням позики 2. з нерівномірним періодичним погашенням 3. ануїтетна форма погашення
За цільовим спрямуванням	споживчі кредити; на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості; інші кредити
За способом надання	- разовий кредит; - невідновлювальна кредитна лінія; - відновлювальна кредитна лінія
За формою видачі	- готівкові - безготівкові
За способом організації взаємовідносин банку з фізичними особами	- опосередковані - прямі

Джерело: складено автором на основі [1; 27].

Кредити, надані домогосподарствам, поділяються за напрямками використання на наступні:

1. Споживчі цілі: це кредити, які призначені для придбання дорогих товарів і послуг тривалого користування, таких як автомобілі, побутові прилади, електротехніка, меблі, оплата медичних послуг, відпочинок та інше.

2. Загальні потреби: ці позики необхідні через особливі непередбачені обставини в житті громадян. Їх особливість полягає в тому, що вони надаються у вигляді готівки у сумі, яка залежить від доходу (заробітку) позичальника і не вимагають зазначення конкретних цілей використання коштів. Відсоткова ставка за користування такими позиками варіюється в залежності від строку кредитування.

Забезпечення кредитів домогосподарств може відбуватися за різними методами, такими як застава, порука або страхування. Це не є гарантією повернення кредиту, але суттєво зменшує ризик неповернення коштів. Наприклад, у випадку цільового кредитування на придбання споживчих товарів заставою може бути сам придбаний товар. Також популярним видом забезпечення є страхування, яке клієнт може оформити разом з кредитним договором як додаткову послугу [50].

Незабезпечений споживчий кредит надається без вимог до гарантій або застав, опираючись лише на зобов'язання позичальника вчасно та повністю сплачувати кредит. Зазвичай для таких кредитів банк проводить більш детальну оцінку кредитоспроможності позичальника. Цей вид споживчих кредитів є більш високоризикованим для банків, тому він надається під вищу відсоткову ставку [23].

З різним ступенем ризику для банків пов'язана і класифікація кредитів за строками надання: короткострокові кредити є менш ризикованими, зі збільшенням терміну кредитування ймовірність непогашення кредиту позичальником зростає у зв'язку з нестабільністю економічної ситуації [37].

Кредити, надані домогосподарствам, можуть бути погашені за різними методами:

- Одноразове погашення: позичальник сплачує основну суму кредиту в один платіж наприкінці терміну кредитування. Цей вид кредиту вигідний для клієнта, але несе значний ризик для банку.

- Розстрочений платіж: це кредити, де позичальник сплачує рівними частинами позику протягом певного періоду (наприклад, щомісяця або щоквартально). Також можуть бути використані кредити з нерівномірним погашенням, коли сума платежу змінюється залежно від обставин, наприклад, близькості до дати закінчення кредиту або умов договору [57].

При розстроченому платежі сума позики погашається частинами протягом терміну договору, що зменшує фінансові навантаження на позичальника порівняно з єдиним платежем. Для банку такий підхід також вигідний, оскільки сприяє прискоренню оборотності кредитних коштів і звільняє кредитні ресурси для нових інвестицій, покращуючи його ліквідність. Розповсюдженим різновидом цього виду кредиту є кредит, що погашається ануїтетними платежами, тобто рівною сумою щомісяця. Відсотки нараховуються на залишок кредиту і зменшуються, але частина основного боргу з кожним платежем змінюється і збільшується. Виходить, що спочатку, в основному, йде сплата відсотків, а лише потім – самого кредиту.

Недоліки ануїтетної схеми платежів для позичальників можна визначити так:

- кредит стає дорожчим;
- немає можливості перерахувати суму щомісячного платежу при частковому достроковому погашенні;
- іноді в договорах повністю виключена можливість дострокового погашення.

Проте є і певні переваги:

- немає необхідності в платежі за графіком або зверненні кожен місяць в кредитний відділ для того, щоб отримати інформацію про суму чергового платежу. Позичальнику слід дотримуватися лише терміну погашення;

- порівняно невеликий розмір щомісячного платежу, що є доступним майже для всіх позичальників.

За умовами надання розрізняють разові кредити та кредити у формі кредитної лінії. Разові позики - це кредити, щодо видання яких банк приймає рішення окремо для кожного кредиту на основі заяви та інших документів, поданих клієнтом.

Кредитна лінія – це офіційний договір між банком і клієнтом, в якому банк зобов'язується надавати кредитні кошти протягом певного періоду в межах зазначеного ліміту. Цей документ підтверджує, що банк згоден надавати позики на певні умови, визначені угодою, на певні цілі та у визначений термін. Кредитна лінія являє собою особливу форму фінансування, оскільки не є обов'язковим контрактом для банку, на відміну від звичайного кредитного договору, який вже при укладенні стає обов'язковим для кредитора надавати позику клієнту.

Позичальник може відмовитися від отримання повної суми позички або взяти лише частину неї. З свого боку, комерційний банк може відхилити надання наступного траншу коштів у рамках затвердженого ліміту, якщо помічає значне погіршення фінансового стану клієнта або порушення ним умов договору.

Обсяг кредитної лінії, термін її використання, строки погашення кредиту та інші умови встановлюються з урахуванням фінансового стану позичальника, його власного капіталу, обсягів діяльності та взаємовідносин з банком, умов укладених договорів та наявності забезпечення. Ці умови фіксуються у кредитному договорі на відкриття кредитної лінії. Протягом часу дії кредитного договору умови позички можуть змінюватися в залежності від фінансового стану та потреб позичальника, що може призводити до постійної пролонгації кредиту, що надає можливість використовувати кредитну лінію як довгострокове джерело фінансування. Кредитна лінія зазвичай відкривається для клієнтів з стабільним фінансовим станом і доброю репутацією. Для позичальника вигідність полягає у тому, що він має доступ до значних фінансових ресурсів, а

оплата відсотків обчислюється тільки за фактично позиченою сумою на даний момент.

Кредити домогосподарствам можуть надаватися як у готівковій, так і у безготівковій формі.

За способом організації взаємовідносин банку з фізичними особами кредити домогосподарствам можна поділити на:

- опосередковані (через торговельного посередника); залучення клієнтів до співпраці є оптимальним через найбільш привабливі для нього обслуговуючі заклади і через допомогу в одержанні бажаного у найкоротший термін;

- прямі або цільові, які надаються безпосередньо банком фізичній особі без посередників.

Українські домогосподарства віддають перевагу короткостроковим позикам у формі кеш-кредитів і кредитних карт. Популярність цих видів кредитування серед населення пояснюється їх високою прибутковістю порівняно з іншими продуктами, швидкою оборотністю активів, що привертає увагу фінансових інститутів.

Кредитна карта – це банківська карта, яка надається фізичним особам для отримання та використання кредитних коштів. На відміну від звичайного кредиту, на такій картці можуть також зберігатися особисті кошти клієнта.

Більшість українців вже давно користуються, або принаймі чули про кредитні картки, та не зважаючи на це цей вид позики як і інші має свої переваги та недоліки.

Переваги використання кредитних карток включають:

1. Наявність пільгового періоду. Більшість банків пропонує можливість користуватися кредитними коштами без відсотків та додаткових виплат протягом певного періоду.

2. Швидке оформлення та отримання кредиту. У відміну від кредитів, які оформлюються та схвалюються довго, кредитну карту можна отримати навіть онлайн, а також отримати рішення щодо доступного кредитного ліміту - максимальної суми, яку клієнт може запозичити.

3. Ніяких застав, поруки та додаткових документів. Вам не потрібно надавати заставу чи залучати поручителів для отримання позики, оскільки система автоматично визначає рішення щодо кредитного ліміту.

4. Зняття готівки без комісії.

5. Оплата без комісії. Користувачі кредитних карток можуть без додаткових комісій та переplat оплачувати покупки в магазинах, інтернеті та інших установах.

Попри все це, кредитні карти мають й певні недоліки, серед яких:

- обмежений кредитний ліміт. Банки часто пропонують максимум 200 – 400 тисяч гривень ліміту, чого може виявитись замало;

- комісія за зняття кредитних коштів. Більшість установ беруть комісію у розмірі 4 – 8%;

- платне обслуговування. Більшість карт з вигідними умовами передбачають щомісячну абонплату.

Отже, згідно з порівнянням можна помітити, що все ж таки кредитні картки не є досконалою формою кредитування, але попри це переваг мають більше ніж недоліків, тому це є одним із найпопулярнішим різновидом надання кредитів для фізичних осіб.

Узагальнена класифікація кредитів для домогосподарств відображає різноманітність продуктів, проте не охоплює всі можливі критерії класифікації, які можуть бути використані. Ця класифікація може бути доповнювана залежно від інших характеристик. Висновок полягає в тому, що існують різні підходи до класифікації споживчих кредитів у банківській сфері, і розвиток конкретних видів кредитування свідчить про рівень життя населення країни. Розширення сфери кредитування домогосподарств сприяє формуванню цивілізованих відносин на ринку особистого споживання країни.

1.3. Процес кредитування домогосподарств у комерційному банку

На сьогоднішній день практика кредитування набуває все більшого розвитку не лише за кордоном, зокрема, в європейських країнах, де поняття боргу виникло раніше, але й в Україні. Поняття кредиту стало досить поширеним і відомим для кожного. У нашій країні звичайно звертатися до комерційних банків за кредитами через нестачу грошових коштів для задоволення поточних та інвестиційних потреб. Після фінансової кризи банки почали активно видачу кредитів, але з посиленням вимог до позичальників.

Ефективна політика кредитування визначається як стратегічне питання для зниження ризиків, пов'язаних з кредитуванням домогосподарств. Вона передбачає, що кредитна установа має управляти портфелем кредитів банку, ретельно контролювати їх і зменшувати можливі втрати від кредитних ризиків. Успішність банків залежить від того, наскільки ефективно вони управляють ризиками і якісно контролюють їх, щоб не перевищувати фінансові можливості [55].

При розгляді кредитних відносин з фізичними особами, кредитна політика комерційного банку визначає його стратегію та тактику залучення коштів і їх направлення на кредитування клієнтів банку. Ця політика базується на принципах, таких як строковість, платність, забезпеченість, поворотність та цільовий характер використання коштів. У більш вузькому змісті кредитна політика є системою заходів, які банк розробляє для реалізації своєї загальної стратегії в галузі кредитування протягом певного часового періоду [56].

При формуванні кредитної політики для споживчого кредитування важливо враховувати різноманітні зовнішні фактори, серед яких особливу значимість мають: [20]:

- загальний стан економіки країни, темпи інфляції, темпи зростання валового внутрішнього продукту (ВВП), дефіцит державного бюджету;
- грошово - кредитна політика Національного банку України;
- рівень доходів населення, здатність споживати банківські послуги, наявність соціальних пільг тощо;

- регіональна та галузева специфіка функціонування банку;
- рівень конкуренції (враховуючи наявність кредитних спілок, ломбардів, кас взаємної допомоги, торгівельних посередників);
- рівень цін на банківські продукти та послуги та їх доступність для фізичних осіб.

Основні внутрішні чинники, які впливають на кредитну політику банку у контексті кредитування домогосподарств, включають:

- Кредитний потенціал банку, тобто його здатність та готовність надавати кредити.
- Ступінь ризику та прибутковості цього виду операцій для банку.
- Асортимент кредитних продуктів і послуг, які надаються клієнтам.
- Професійна кваліфікація, досвід та підготовка персоналу банку.
- Цінова політика банку щодо умов кредитування і витрат на обслуговування клієнтів.

При визначенні кредитної політики для кредитування фізичних осіб рекомендується встановлювати стандарти, що дозволяють:

- Попередити помилки при оцінці кредитоспроможності позичальників.
- Забезпечити високий рівень обслуговування при видачі та обслуговуванні споживчих кредитів.
- Знизити ймовірність помилок, які можуть вчинити працівники банку.- запровадити типові форми документів.

Порядок кредитування домогосподарств - це послідовність дій, які банк здійснює для прийняття рішення про надання позики та сам процес її оформлення. Цей включає кілька етапів.

Правильне виконання структурного поділу процесу банківського кредитування, розроблення завдань основних етапів цього процесу та дії працівників, які відповідають за кредитні операції, мають прямий вплив на позитивні наслідки кредитної діяльності комерційного банку. Етапи кредитування є основою для правильного проведення кредитних операцій, існує декілька стадій у цьому процесі.

На першій стадії групується портфель кредитних заявок, які включають дані про позику, що потрібна клієнту, вид забезпечення та інші деталі. Клієнт отримує кредитні відносини з банком після подання та розгляду заяви на кредит, разом з нею подаються необхідні документи, такі як паспорт, ідентифікаційний код, довідка про доходи та інші, які ретельно перевіряються банком. Довідки повинні бути підписані керівником та головним бухгалтером.

Особливе місце займають документи, які банки вимагають від фізичних осіб-позичальників для отримання кредиту та оформлення кредитного договору.

Так, «Креді Агріколь Банк» створив перелік таких документів, які повинні подавати фізичні особи [36]:

- паспорт громадянина України. Або національний паспорт громадянина іншої держави (з відміткою про дозвіл на постійне проживання в Україні) разом з посвідкою на постійне проживання;

- ідентифікаційний податковий номер (ПН), або копія сторінки паспорта з відміткою про наявність права здійснювати будь-які платежі за серією та номером паспорта;

- свідоцтво про шлюб (якщо клієнт/поручитель/майновий поручитель перебуває в зареєстрованому шлюбі);

- свідоцтво про розірвання шлюбу або рішення суду про розірвання шлюбу з відміткою про набрання ним чинності (якщо шлюб клієнта/поручителя/майнового поручителя розірвано);

- оригінал документів, що підтверджують дохід клієнта, дружини, фінансового поручителя (довідка про дохід для найманого працівника, податкові декларації для ФОП).

Цей перелік документів є, у цілому, типовим і для інших банків.

Для розгляду питання про отримання кредиту, крім основних документів, також потрібно надати додаткові документи за вимогою банку. Якщо мова йде про кредити на будівництво, придбання, заміну житла, садовий будиночок або

автомобільний гараж, то на ці види кредитів можуть оформлятися права за договорами купівлі-продажу або будівництва.

Другий етап полягає у співбесіді з потенційним позичальником. Кредитний працівник повинен встановити певні деталі заявки та сформулювати уявлення про позичальника на основі певних питань:

1. Загальна інформація про позичальника;
2. Питання щодо кредиту;
3. Питання про погашення кредиту;
4. Питання про забезпечення кредиту;
5. Питання про можливі зв'язки з іншими банками.

Після співбесіди працівник банку повинен прийняти рішення про подальшу співпрацю з позичальником. Якщо працівник вирішує продовжити роботу з клієнтом, він заповнює кредитний формуляр та передає його разом із заявкою на кредит та пакетом документів до відділу кредитного аналізу для оцінки кредитоспроможності позичальника.

Під час розгляду питання про надання кредиту клієнту, банк аналізує образ потенційного позичальника та оцінює свій ризик. Умови кредитування в кожному банку є індивідуальними, але існують загальні вимоги до клієнта:

- вік від 18 до 70 років, постійна реєстрація в Україні,
- офіційне працевлаштування з мінімальним стажем півроку;
- наявність довідки про доходи.

Кредит не надається громадянам, які зобов'язані виплачувати утримання з виконавчих документів і інші платежі, що перевищують 50% їхнього доходу. Клієнти, які досягли пенсійного віку або не займаються оплачуваною працею, можуть отримати кредит, розмір якого не перевищує 10-кратного розміру їхньої пенсії. Працюючим пенсіонерам сума кредиту визначається враховуючи їхню загальну платоспроможність.

Третій етап – оцінка кредитоспроможності позичальника. Кредитоспроможність означає здатність і здатність позичальника отримати позику, включаючи відсотки, і погасити її вчасно та в повному обсязі.

Кредитоспроможність можна розглядати як з юридичної (ділова здатність), так і з економічної точки зору. Правоздатність означає здатність позичальника укласти юридичні кредитні договори та нести відповідальність за їх виконання. Це перший крок етапу оцінки кредитоспроможності фізичної особи-позичальника з метою створення правових умов для отримання клієнтом кредиту. Співробітники кредитного відділу комерційних банків отримують необхідну інформацію для перевірки кредитоспроможності з паспортів, анкет позичальника, а в особливих випадках з інших документів і джерел [51].

Після визначення кредитоспроможності клієнта з юридичної точки зору, працівники кредитного відділу перевіряють економічні фактори, що складаються з особистої та матеріальної кредитоспроможності.

Дізнатися про особисту кредитоспроможність клієнта також можна під час індивідуальної бесіди з ним. При цьому враховується як ставлення замовника до своєчасності виконання взятих на себе зобов'язань, так і манера розмови, стиль одягу тощо. Деякі банки розробили типові списки запитань, на які кредитним спеціалістам необхідно отримати відповідь під час спілкування з позичальниками.

Наступним кроком у перевірці кредитоспроможності клієнта є критична оцінка кредитоспроможності, тобто здатності виконувати зобов'язання щодо сплати відсотків та погашення основної суми боргу з урахуванням реального економічного становища позичальника.

В рамках аналізу проводиться детальне вивчення стану нерухомості замовника і, по можливості, динаміки його розвитку, що відображається в наявності регулярного і гарантованого доходу.

Четвертий етап включає підготовку до укладення кредитного договору, де банк визначає умови позички: її вид, суму, строки видачі та погашення, вид забезпечення, вартість кредиту тощо. Крім того, банк також обчислює кредитний ліміт для позичальника, що підтверджує, що позичка буде повернута.

Для надання за кожним методом кредитування розраховують розмір кредитного ліміту, тобто максимальний обсяг коштів які можуть бути надані позичальнику.

У кредитному договорі повинно бути передбачено зобов'язання позичальника передати нерухомість в заставу банку після закінчення будівництва. Клієнт зобов'язаний щомісяця, починаючи з наступного місяця після укладення кредитного договору до останнього дня місяця, сплачувати платежі відповідно до графіка погашення заборгованості.

Виконання зобов'язань за кредитним договором може забезпечуватися різними способами, такими як гарантійний депозит коштів, застava нерухомого або рухомого майна, порука або гарантія, страхування ризику неповернення кредиту банку та інші способи, передбачені законодавством України або договором. Забезпечення виконання зобов'язань за кредитною угодою повинно бути одним або кількома з вище перелічених засобів.

Розмір та засіб забезпечення виконання зобов'язань клієнтом за кредитним договором розраховуються в кожному конкретному випадку з урахуванням особливостей кредитної операції.

П'ята стадія кредитного процесу полягає в початку обговорень між банком і клієнтом стосовно укладення кредитної угоди. На цьому етапі обговорюються такі аспекти як ціль кредиту, сума, терміни позички, умови видачі та погашення кредиту, види забезпечення, відсоткова ставка, графік платежів, обов'язки сторін, перелік необхідних документів та інші умови кредитування.

Кредитний договір повинен мати такі обов'язкові та додаткові реквізити (див. табл. 1.4).

Якість документації кредитних операцій суттєво впливає на кредитний ризик окремих позик і загального кредитного портфеля банку. Після укладення кредитного договору співробітники кредитного відділу оформляють документи, які містять відомості про відкриття кредитного рахунку та умови надання

кредиту. Ці документи, що правильно оформлені, передаються в операційний відділ для подальшої обробки.

Таблиця 1.4

Стандартні реквізити банківського кредитного договору

Обов'язкові реквізити	Додаткові реквізити
Інформація про клієнта (паспортні дані, ідентифікаційний код, місце постійної реєстрації та адреса)	Економічні санкції за нецільове використання
Основні умови договору (номер кредитного рахунку, сума кредиту, відсоткова ставка, строк кредиту)	Умови комісійної винагороди за додаткові послуги
Обмежувальні умови (заборона певних дій без дозволу банку)	
Гарантії позичальника (засвідчують, що надана ним інформація є правдивою)	
Відповідальність сторін за невиконання договірних зобов'язань	

Джерело: складено автором.

Шоста стадія – моніторинг та контроль за видачею кредиту, включаючи відстеження змін у діяльності позичальника. Основною метою кредитного моніторингу є контроль ситуації, щоб запобігти підвищенню кредитного ризику понад нормальний рівень. Кредитний моніторинг є дуже важливою діяльністю, оскільки існують різні фактори, які впливають на зміну кредитоспроможності позичальника та ризик неповернення кредиту або неповної сплати відсотків.

Сьома, остання стадія, – повернення кредиту та сплата відсотків за його використання. Для успішної реалізації кредитної політики банку необхідно правильно виконувати всі етапи банківського кредитування. Це є найважливішою умовою ефективної роботи банку.

Дострокове погашення кредиту можливе, але вимагає згоди сторін. Фінансування також може бути відтерміновано. Це допускається в окремих випадках, наприклад, коли погіршується фінансове становище позичальника.

Такий мораторій надається банком за підвищеною відсотковою ставкою на певний період часу, відсоткова ставка якого вказується в кредитному договорі. Ці всі стадії є можна об'єднати в одну структурну схему в рисунку 1.3.

Рис. 1.3. Організаційна схема процесу кредитування домогосподарств

Джерело: розроблено автором на основі [6; 30].

Правильна організація кредитного процесу, раціональний розподіл функцій між підрозділами банку та його співробітниками не тільки мінімізує ризик кредитної діяльності банку в цілому, але й визначає ефективність прийняття кредитних рішень.

Отже, можна констатувати, кредитування домогосподарств є одним з найпоширеніших видів активних операцій українських банків. В Україні обсяги такого кредитування є нестійкими через негативний вплив військових дій та викликану ними соціально-економічну кризу, які зумовлюють підвищення кредитних ризиків; зниження купівельної спроможності населення; зростання вартості придбання товарів і послуг.

На сьогодні в Україні існує низка проблем, які стримують розвиток кредитування населення. Ці проблеми включають як макроекономічні, пов'язані

зі станом економіки країни в цілому, так і мікроекономічні, пов'язані з операціями комерційних банків. Однією з таких проблем є висока вартість кредитів для фізичних осіб. Для збільшення обсягів кредитування населення банки повинні активно знижувати ризики споживчого кредитування, застосовуючи ефективні методи оцінки й управління ризиками. Це важливо не лише для банківської системи України, але й для стабілізації та розвитку економіки країни в цілому.

Отже, узагальнюючи, можна констатувати, що банківські установи розширюють різноманіття своїх продуктів задля формування цивілізованих відносин на економічному ринку країни. Розвиток конкретних видів кредитування свідчить про покращення рівня життя населення та загалом фізичних осіб.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ В АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК»

2.1. Фінансово-економічна характеристика АТ «Креді Агріколь Банк»

В сучасному світі розвинена банківська система є необхідною умовою для забезпечення безперервного економічного зростання країни, оскільки відіграє ключову роль у мобілізації та використанні фінансових ресурсів держави, забезпечуючи бізнесу та громадянам доступ до кредитних коштів. Стабільна банківська система формує відповідний фінансовий клімат, що сприяє росту інвестицій, активує інноваційні процеси, стимулює розвиток фінансових ринків. Особливої уваги заслуговують банківські установи, які вистояли в період глибоких економічних та політичних криз, пандемії, російського вторгнення та надають фінансові послуги бізнесу та населенню майже протягом всього періоду незалежності України. Цікавим є їхній досвід кредитування підприємництва та домогосподарств як інструменту підтримки економіки у складний період.

Одним із таких суб'єктів вітчизняного банківського ринку є АТ «Креді Агріколь Банк» – фінансова установа, що надає повний спектр банківських послуг, є стратегічним партнером для агробізнесу та корпоративних клієнтів і являється одним із лідерів на ринку автокредитування [35]. Банк входить до міжнародної групи Credit Agricole (Франція), яка входить до рейтингу ТОП-30 найбільших банків у світі за активами, згідно з рейтингом The Banker 2023 [45], та є лідером у банківському страхуванні та управлінні активами на ринку Європи [35].

АТ «Креді Агріколь Банк» був заснований міжнародною фінансовою групою Credit Lyonnais (яка в 2004 році стала частиною групи Crédit Agricole) у Києві в 1993 році як Credit Lyonnais Bank Ukraine. На сьогодні, це банк з

іноземним капіталом, що має головний офіс у Києві та 140 відділень по Україні, обслуговує близько 400 тис. клієнтів, а його загальні активи, станом на січень 2023 року, становлять 2,8 млрд доларів США або 72,6 млрд грн [41]. Основні відомості про банківську установу подано у таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Основні відомості про АТ «Креді Агріколь Банк»
(станом на початок 2023 року)

Показник	Інформація
Повна назва підприємства	АТ «Креді Агріколь Банк»
Юридична адреса	Україна, 01024, м. Київ, вул. Є. Чикаленка, буд. 42,4
Код ЄДРПОУ	14361575
Код банку (МФО)	300614
Дата реєстрації (тривалість діяльності)	10.02.1993 (31 рік 4 місяці)
Розмір статутного капіталу	1 222 929 тис. грн
Вартість активів	72 567 726 тис. грн
Прибуток за рік	31 220 тис. грн
Чисельність працівників	2 145 осіб
Уповноважені особи	Карлос Де Корду (голова Правління)
Основний вид діяльності	64.19 Інші види грошового посередництва
Веб-сторінка	https://credit-agricole.ua

Джерело: складено автором на основі [25].

Згідно з річним фінансовим звітом за 2022 рік, АТ «Креді Агріколь Банк» стабільно реалізує свою діяльність в умовах активних військових дій в Україні за КВЕД 64.19. «Інші види грошового посередництва», а основні напрями господарської діяльності банку включають корпоративний бізнес (важливим елементом якого є агробізнес) та проксіміті-бізнес, що спрямований на роботу з фізичними особами (в тому числі, в преміум-сегменті) та різними суб'єктами господарювання (рис. 2.1). Проксіміті-бізнес АТ «Креді Агріколь Банку» пов'язаний з банківськими послугами та продуктами, які надаються в місцях контакту з клієнтами – у 141 банківському відділеннях (рис. 2.1) або через інтернет-банкінг чи мобільні додатки – 362 об'єкта мережі. Загальна кількість активних клієнтів, яка була залучена через проксіміті-бізнес лінію в 2022 році склала 235 тис., що нижче за показник попереднього року на 20,6%, хоча за 2020-2021 роки було помітне поживлення та зростання на 7,2%.

Напрямки бізнесу	Корпоративний бізнес:		Клієнти:	8 648 (277 нових)
			Активи:	33 425 (екв. млн грн)
			Пасиви:	46 041 (екв. млн грн)
Проксіміті бізнес:	ІР (фізичні особи)	Premium banking (преміум банкінг)	Клієнти:	9 тис (до 4% від кількості ІР)
			Активи:	в структурі ІР: 50.5% у гривні та 75.8% в іноземній валюті
			Пасиви:	358 млн грн. (зріс за рік на 55%)
	Professionals (суб'єкти господарювання)		Клієнти:	13 тис. (до 10% клієнтів проксіміті)
			Активи:	99,5 (екв. млн грн)
			Пасиви:	2,1 (екв. млрд грн)

Рис. 2.1. Бізнес-модель господарської діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» на початок 2023 року

Джерело: складено автором на основі [25].

Зниження кількості клієнтів пов'язана зі зменшенням числа договорів з фізичними особами – на 21,4% (а вони формують 90-92% клієнтської бази) та суб'єктами господарювання – на 16,7% (додаток А). Зросла кількість клієнтів преміум сегменту з 7,5 до 9,0 тис. осіб, а їх частка від всіх фізичних осіб – з 2,99% до 4,23%, однак це не мало вагомого впливу на загальну динаміку клієнтів-фізичних осіб.

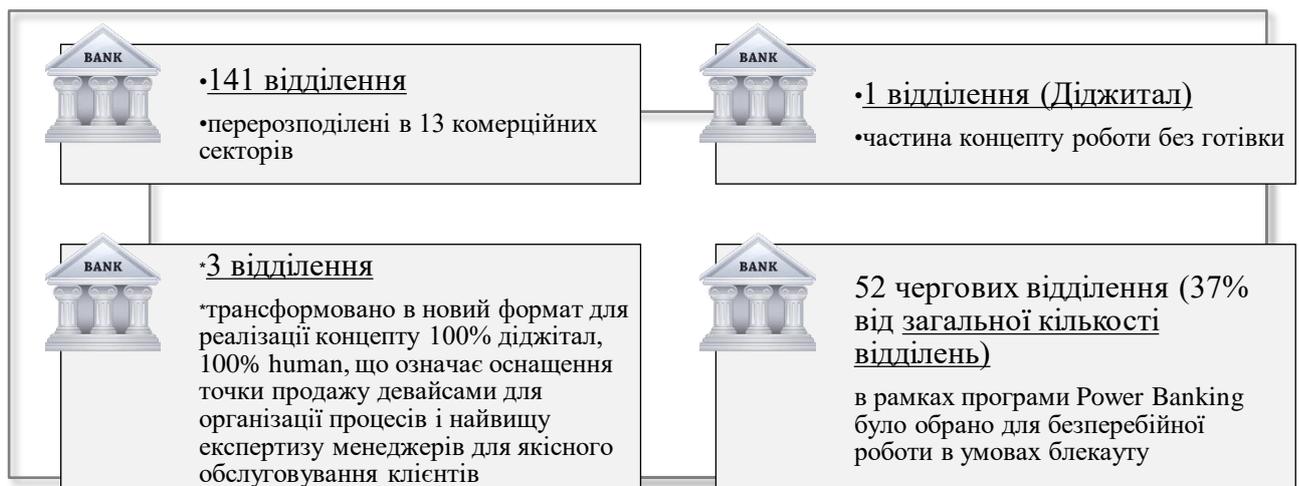

Рис. 2.2. Мережа відділень АТ «Креді Агріколь Банк» на початок 2023 року

Джерело: складено автором на основі [25].

Аналізуючи пасиви банку (табл. 2.2), слід зазначити, що впродовж 2020 - 2022 років їх вартість зросла до 72 572 млн грн, в тому числі на 4 480 млн грн (8,9%) за 2021 рік та 17 731 млн грн (32,3%) за 2022 рік. Формується капітал АТ «Креді Агріколь Банку» за рахунок залученого капіталу на, відповідно, 87,8-91,6% і на, відповідно, 8,4-12,2% – за рахунок власного капіталу.

Таблиця 2.2

Динаміка обсягів та структура пасивів АТ «Креді Агріколь Банк»
за період 2020-2022 років (млн грн)

Найменування статті	Значення за роками						Відхилення		Відхилення	
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2021 до 2020		2022 до 2021	
	тис. грн	питом вага, %	тис. грн	питом вага, %	тис. грн	питом вага, %	абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Залучені кошти										
Кошти клієнтів	42 767	96,6	46 078	95,7	64 003	96,3	3 312	7,7	17 925	41,9
Кошти банків	2	0,0	14	0,0	5	0,0	12	531,5	-9	-417,1
Похідні фінансові зобов'язання	14	0,0	5	0,0	0	0,0	-9	-64,8	-5	-35,2
Інші залучені кошти	0	0,0	485	1,0	729	1,1	485		245	-
Поточні податкові зобов'язання	67	0,2	107	0,2	0	0,0	40	59,7	-107	-159,7
Відстрочені податкові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Резерви за зобов'язаннями	124	0,3	122	0,3	86	0,1	-2	-1,7	-36	-28,9
Інші фінансові зобов'язання	274	0,6	285	0,6	298	0,4	11	4,0	13	4,7
Інші нефінансові зобов'язання	165	0,4	221	0,5	284	0,4	56	34,0	63	38,1
Інші зобов'язання	38	0,1	45	0,1	31	0,0	8	20,3	-15	-39,1
Субординований борг	809	1,8	780	1,6	1 040	1,6	-28	-3,5	260	32,2
Усього зобов'язань	44 259	100	48 142	100	66 476	100	3 883	8,8	18 334	41,4
Власний капітал										
Статутний капітал	1 223	20,0	1 223	18,26	1 223	20,06	0	0,0	0	0,0
Резерви та інші фонди банку	2 226	36,5	2 930	43,74	4 835	79,32	704	31,6	1905	65,0
Інші резерви	81	1,3	112	1,67	7	0,11	31	38,4	-106	-94,2
Нерозподілений прибуток	2 571	42,1	2 434	36,33	31	0,51	-137	-5,3	-2402	-98,7
Усього	6 101	100	6 699	100	6 096	100	598	9,8	-603	-9,0
ВСЬОГО ПАСИВІВ	50 360	100	54 841	100	72 572	100	4 480	8,9	17 731	32,3

Джерело: складено автором на основі [2; 3; 4].

Основним джерелом формування залученого капіталу виступають кошти клієнтів. У 2020 році обсяг таких коштів сягнув 42 767 млн грн, що склало 96,6% загальних пасивів банку. На початку 2021 року цей показник зріс до 46 078 млн грн, при цьому відсоткове співвідношення до загальних пасивів зменшилося до 95,7%. У 2022 році кошти клієнтів зростають на 41,9% (17 925 млн грн), і складають 64 003 млн грн, що становить 96,3% від загальних пасивів. Це свідчить про досить активне залучення коштів від клієнтів в останньому році аналізованого періоду, що сприяє зміцненню фінансової позиції банку і підвищенню його потенціалу для надання фінансових послуг. Збільшення коштів клієнтів є позитивним сигналом і вказує на довіру до банку, ефективність розробленої стратегії залучення і утримання клієнтів, а також на успішність маркетингових та фінансових програм банку.

На другому місці по вагомості – субординований борг банку, який в структурі джерел формування капіталу складає, за роками, 1,6-1,8% (табл. 2.2) і є важливим показником його фінансової стійкості та управління структурою капіталу. У 2020 році субординований борг склав 809 млн грн і з часом його обсяг зазнав певних змін. У 2021 році відбулося зниження цього показника на 28 млн грн або на 3,5%, до рівня 780 млн грн. Це може бути спричинено різними факторами, такими як оптимізація боргового портфелю, зміни у стратегії фінансування чи реакція на зовнішні економічні умови. Проте у 2022 році спостерігається значне зростання субординованого боргу на 32,2%, до 1040 млн грн, що може свідчити про активне залучення додаткових ресурсів через емісію нових субординованих зобов'язань у зв'язку зі змінами у політиці управління структурою капіталу.

Важливим джерелом залучення коштів є ресурси інших банків, однак АТ «Креді Агріколь Банк» не досить активно використовує цю можливість. У 2020 році величина коштів банків становила 2 млн грн, збільшилася за рік до 14 млн грн, проте у 2022 році відразу зменшилася до 5 млн грн. Причинами таких коливань могли стати стратегічні кроки щодо збільшення ліквідності або залучення додаткових фінансових ресурсів для підтримки кредитування

клієнтів, а різке зниження в 2022 році – бути результатом реорганізації активів та пасивів банку, оптимізації управління ліквідністю або змін у фінансових стратегіях. Інші зовнішні джерела фінансування капіталу банку не мають значного впливу на його обсяг й структуру.

Основними джерелами формування власного капіталу є статутний капітал, нерозподілений прибуток, резерви та інші фонди банку (рис. 2.3). Обсяг статутного капіталу залишається незмінним з 2020-го по 2022 рік, у сумі 1 222,9 млн грн. Отже, додаткової емісії акцій або їхнього дооцінювання у банку не відбувалося. Статутний капітал розподілений на 1 222 928 760 акцій, з яких 1 222 926 760 штук - прості іменні акції номінальною вартістю 1,00 грн кожна та 2 000 штук - привілейовані іменні акції номінальною вартістю 1,00 грн кожна. Єдиним акціонером банку є Credit Agricole S.A.

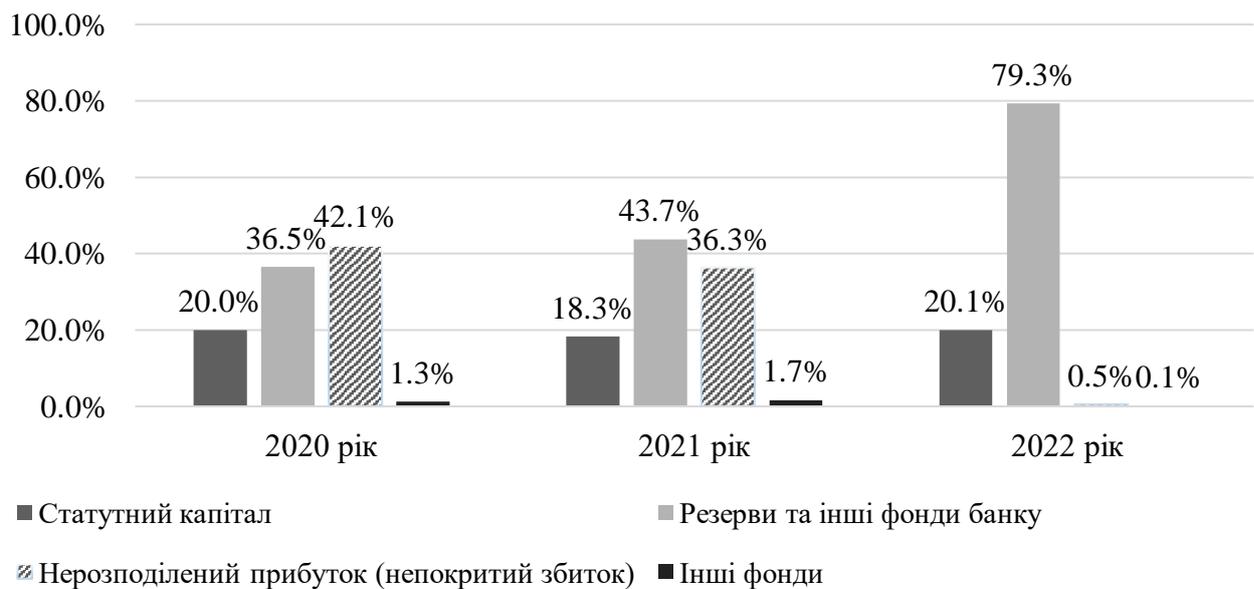

Рис. 2.3. Динаміка основних складових власного капіталу АТ «Креді Агріколь Банк» за період 2020-2022 років

Джерело: складено автором на основі [2 ;3; 4].

Обсяги резервів та інших фондів банку зросли з 2 226 млн грн у 2020 році до 4 835 млн грн у 2022 році. У 2021 році – на 704 млн грн або 31,6%, а в 2022 році – на 1 905 млн грн або 65,0%, що може вказувати на поповнення резервних

фондів у період фінансово-економічної нестабільності або на зміни у політиці управління прибутком.

Показник нерозподіленого прибутку знизився з 2 571 млн грн у 2020 році до 31 млн грн у 2022 році. У 2021 році відбулося зменшення на 137 млн грн або 5,3%, а в 2022 році – на 2 402 млн грн або 98,7%, що пов'язано з виплатою дивідендів у сумі 528,6 млн грн та поповненням резервного фонду та загальних резервів банку.

Аналіз динаміки пасивів АТ «Креді Агріколь Банку» свідчить про успішне управління фінансовими ресурсами впродовж аналізованого періоду, підтвердженням чого є збільшення коштів клієнтів, стабільний статутний капітал і зростання резервного капіталу та інших резервів. Ми бачимо, що в умовах зовнішніх загроз і загальної економічної нестабільності банк, насамперед, дбає про свою фінансову стійкість і забезпечує самострахування різноманітних видів ризиків, які супроводжують його діяльність. Активи АТ «Креді Агріколь Банк» формуються, головним чином, за рахунок чотирьох статей: грошових коштів та їх еквівалентів, кредитів та авансів банкам, кредитів та авансів банкам; інвестицій в цінні папери (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Динаміка обсягів активів АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки

Показники, млн грн	Значення за роками			Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсол ютне	відно сне, %	абсол ютне	відно сне, %
Грошові кошти та їх еквіваленти	13 097	10 318	15 592	-2 779	-21,2	5 274	51,1
Кредити та аванси банкам	4 562	3 978	22 710	-584	-12,8	18 732	470,9
Кредити та аванси клієнтам	27 779	33 797	27 458	6 017	21,7	-6 339	-18,8
Інвестиції в цінні папери	3 593	5 370	5 279	1 777	49,5	-92	-1,7
Похідні фінансові активи	7,0	6,8	0,0	-0,2	-2,5	-6,8	-100
Інвестиційна нерухомість	3,1	2,7	3,5	-0,4	-11,7	0,8	28,1
Поточні податкові активи	27	18	137	-9	-32,6	119	650,6
Основні засоби	845	845	750	0	0,0	-95	-11,3
Нематеріальні активи	297	361	434	63	21,3	73	20,3
Інші фінансові активи	50	47	114	-3	-5,6	67	142,4
Інші нефінансові активи	92	97	90	5	5,2	-7	-7,2
Непоточні активи або групи вибуття	7,5	0,9	0,6	-6,6	-88,2	-0,3	-34,3
Усього активів	50 360	54 842	72 568	4 481	-21,2	17 726	51,1

Джерело: складено автором на основі [2 ;3; 4].

Зростання обсягів коштів за цими статтями сприяло збільшенню вартості активів на 8,9% (4 481 млн грн) у 2021 році та на 32,3% (17 726 млн грн) у 2022 році. Їх величина станом на кінець 2022 року склала 72 568 млн. грн. Найбільший вплив на зростання активів мало зростання обсягів міжбанківського кредитування в 2022 році – надання кредитів та авансів іншим банкам на суму 18 732 млн грн, що в 5,7 разів перевищує показник 2021 року.

В структурі активів питома вага коштів, спрямованих на кредитування інших банків, зросла з 7-9% в 2020-2021 роках до 31% від вартості всіх активів в 2022 році (рис. 2.4).

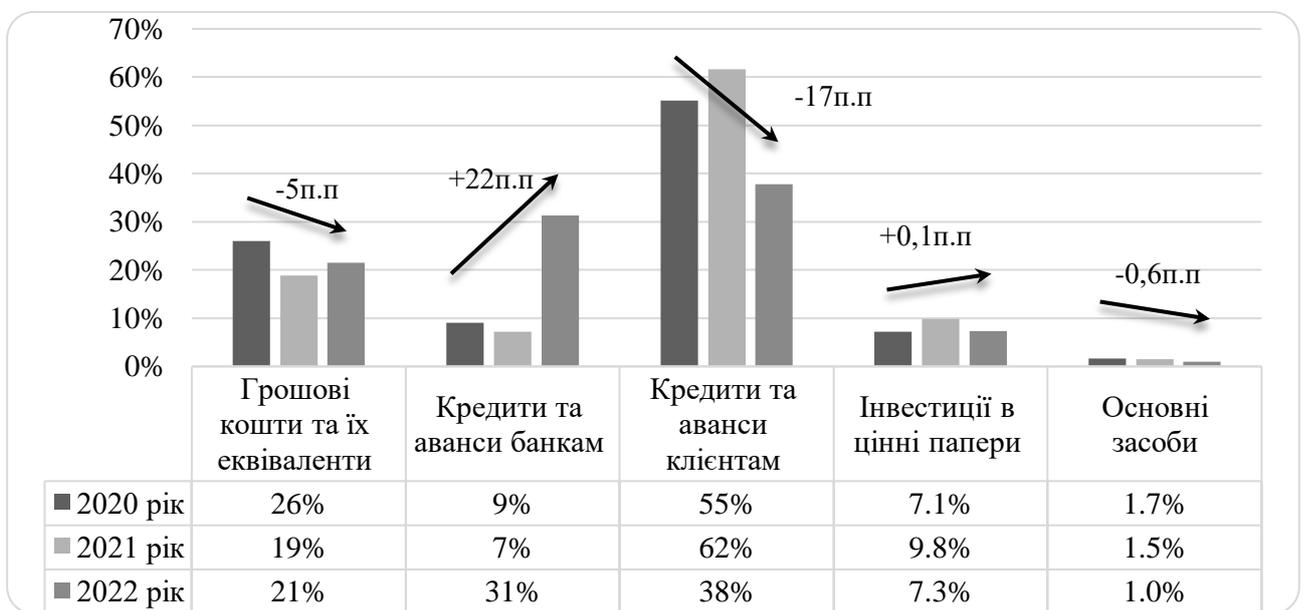

Рис. 2.4. Динаміка показників структури активів АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки (% , п.п)

Джерело: розроблено автором на основі [2 ;3; 4].

Кредити на аванси клієнтам формують до 55% активів в 2020 році, до 62% в 2021 році та до 38% у 2022 році. У 2021 році, в результаті поживлення процесів ділової активності та відновлення економіки після пандемії, зріс і попит на кредити бізнесу та населенню, тому клієнтам були видані позики на суму 33 797 млн грн (табл. 2.3). В 2022 році, зокрема в першому кварталі, кредитування клієнтів було обмежено, а далі – вже з другої половини року відновлено, тому обсяги кредитування сягнули 27 458 млн грн.

У 2021 році спостерігалось зниження грошових коштів та їх еквівалентів на 21,2% (або 2 779 млн грн), що може бути пов'язано зі змінами в управлінні ліквідністю банку. Однак у 2022 році відбулося значне їх зростання на 51,1% (або 5 274 млн грн), що вказує на увагу банку до забезпечення власної ліквідності в умовах зовнішніх загроз та зростаючої економічної нестабільності. Одночасно, зниження питомої ваги грошових коштів та їх еквівалентів в структурі активів з 26% до 19% (рис. 2.4) пов'язано із загальним зростанням обсягів активів, насамперед, тих, які приносять процентний дохід, що говорить про активізацію фінансової діяльності банку.

Грошові кошти є найбільш ліквідним ресурсом, тому підвищення їх частки у 2022 році на 3 п.п. може свідчити про стратегічне нагромадження АТ «Креді Агріколь Банком» ліквідних активів для формування резервів і забезпечення стабільності та готовності до фінансово-економічної кризи, пов'язаної з військовими діями та її наслідками. Саме перехід від зниження до підвищення цього показника може свідчити про адаптацію банку до сучасних умов господарювання.

Інвестиції в цінні папери зросли на 49,5% за 2020-2021 роки, що може бути реакцією на підвищення інтересу до цінних паперів як інвестиційного інструменту, зокрема, у державні цінні папери – ОВДП. У 2022 році відбулося зниження обсягу цієї статті балансу на 1,7%, що було пов'язано з погашенням ОВДП на суму 1 868,8 млн грн, а також операціями з американськими казначейськими облігаціями, номінованими у доларах США. У цілому, інвестиції в цінні папери залишаються важливою частиною портфеля активів банку.

Усі ці зміни в структурі активів вказують на стратегічні адаптації АТ «Креді Агріколь Банк» до змін у ринкових умовах. Це включає розширення міжбанківського кредитування, адаптацію кредитування клієнтів до економічних умов і збільшення резервів ліквідності, що впливає на загальну стійкість банку в умовах економічної нестабільності.

На нашу думку, саме фінансова стійкість банку є тим показником, який дуже важливо проаналізувати в умовах загрозливого зовнішнього середовища. Для такого аналізу використовується система коефіцієнтів (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Креді Агріколь Банк»
за період 2020-2022 років

Назва показників	Значення по роках			Оптимі- льне значен.	Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік		абсол ютне	віднос не,%	абсол ютне	віднос не,%
Коефіцієнт надійності	10,54	13,73	8,34	>5%	3,19	30,26	-5,39	-39,28
Коефіцієнт фінансового важеля	0,09	0,07	0,12	1:20	-0,02	-23,23	0,05	64,69
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,12	0,12	0,08	>10%	0,00	0,83	-0,04	-31,38
Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом	-19,25	-16,71	-13,29	×	2,54	-13,21	3,42	-20,45
Коефіцієнт мультиплікатора капіталу	7,52	8,99	11,93	12,0- 15,0	1,47	19,57	2,94	32,72

Джерело: розраховано автором на основі [2 ;3; 4].

Коефіцієнт надійності показав поліпшення у 2021 році, зростаючи на 30,26% до 13,73, демонструючи високу надійність банку. У 2022 році він різко знизився – на 39,28%, до 8,34, однак лишився в межах нормативу і, зважаючи на шок економіки в 2022 році, це говорить про високу спроможність банку витримати фінансові турбуленції.

Коефіцієнт фінансового важеля, що розраховується як співвідношення між власним капіталом та загальними активами, у 2022 році підвищився на 64,69 порівняно з 2021 роком. І відображає покращення ефективності використання залученого капіталу.

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів знизився на 31,38% у 2022 році в порівнянні з 2021 роком, і його значення 8% нижче рекомендованого рівня в 10%, що може вказувати на зменшення стійкості банку у контексті зростання загальних активів.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом має від’ємне значення, що вимагає уваги до забезпечення стабільності доходності банку.

Коефіцієнт мультиплікатора капіталу показує зростання на 19,57% у 2021 році та на 32,72% у 2022 році, наблизившись до оптимальних значень, що свідчить про покращення ефективності використання капіталу та збільшення платоспроможності банку.

Проведений аналіз фінансової стійкості підкреслює важливість системного підходу до управління ризиками та балансовими показниками для забезпечення стійкості та стабільного розвитку банку в мінливих економічних і фінансових умовах сьогодення.

На основі даних таблиці 2.5, що відображає динаміку показників ділової активності АТ «Креді Агріколь Банк» протягом 2020-2022 років, можна зробити детальний аналіз стану і змін у фінансових операціях банку.

Таблиця 2.5

Динаміка показників ділової активності АТ «Креді Агріколь Банк»

Назва показників	Значення по роках			Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсол ютне	відно сне,%	абсол ютне	відно сне,%
Коефіцієнти ділової активності у частині пасивів							
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,013	0,01	0,011	-0,003	-22,51	0,001	8,30
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	0,10	0,08	0,34	-0,02	-19,83	0,26	313,46
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	0,34	0,30	0,35	-0,04	-12,08	0,05	16,45
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у дохідні активи	4,11	5,99	7,20	1,88	45,68	1,21	20,28
Коефіцієнт активності використання залучених коштів у кредит. портфель	55,89	77,45	68,79	21,56	38,57	-8,67	-11,19
Коефіцієнт використання строкових депозитів у кредитний портфель	2,16	2,64	2,18	0,48	22,13	-0,46	-17,40
Коефіцієнти ділової активності у частині активів							
Коефіцієнт рівня дохідних активів	0,05	0,05	0,07	0,01	12,76	0,02	35,93
Коефіцієнт кредитної активності	0,64	0,69	0,69	0,05	7,26	0,00	0,37
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в ЦП і пайову участь	0,07	0,10	0,07	0,03	37,21	-0,03	-25,71
Коефіцієнт інвестицій у дохідних активах	1,51	1,84	1,01	0,33	21,68	-0,83	-45,35
Коефіцієнт проблемних кредитів	0,02	0,01	0,06	-0,003	-19,47	0,05	355,07

Джерело: розраховано автором на основі [2 ;3; 4].

Перший блок показників відноситься до активності щодо пасивів банку, яка охоплює процеси залучення та управління коштами. Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів зменшився у 2021 році на 22,5% в порівнянні з 2020 роком, але показав помірне покращення у 2022 році (+8,30%). Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів значно зріс у 2022 році на 313,5%, порівняно з попереднім роком, вказуючи на інтенсифікацію співпраці з іншими фінансовими установами.

Другий блок показників стосується активності у частині активів банку, що включає використання залучених коштів та управління активами. Коефіцієнт активності використання залучених коштів у доходні активи зріс на 45,68% у 2021 році, але збільшення у 2022 році становило лише 20,28%, що свідчить про меншу інтенсивність використання залучених ресурсів. Коефіцієнт кредитної активності залишався стабільним у 2021 та 2022 роках, що підтверджує збалансований підхід до кредитування клієнтів. Особливу увагу заслуговує коефіцієнт проблемних кредитів, який зріс у 2022 році на 355,07% порівняно з 2021 роком, що вказує на збільшення кредитного ризику.

Загальний аналіз показників ділової активності свідчить про значні зміни в стратегії управління ресурсами та активами банку, а також про важливість системного моніторингу та реагування на зміни в економічному середовищі для забезпечення стійкості та ефективності функціонування банківської установи.

Важливим критерієм надійності банку є рівень його ліквідності, який можна оцінити за показниками, відображеними у таблиці 2.6.

Відповідно до цих даних, коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань в 2021 році майже не змінився і склав 113,7%, а в 2022 році спостерігається зменшення на 4,9% до рівня 108,96%, що відповідає нормативному значенню, але може вказувати на деяке скорочення у загальній ліквідності банку.

Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів вище нормативного значення протягом 2020-2022 років та показав значне зростання в 2021 році (+20,51%), а в 2022 році збільшився ще на 12,34%. Це свідчить про

позитивні тенденції у збільшенні частки активів, які можуть бути легко конвертовані в грошові кошти, що відображає покращення у ліквідності банку.

Таблиця 2.6

Динаміка показників ліквідності АТ «Креді Агріколь Банк»
за період 2020-2022 років

Назва показників	Значення по роках			Оптималне значення	Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік		абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Коефіцієнт загальної ліквідності зобов'язань	113,71	113,86	108,96	>100%	0,15	0,14	-4,9	-4,31
Коефіцієнт відношення високоліквідних до робочих активів	49,01	59,05	71,38	>20%	10,05	20,51	12,34	20,89
Коефіцієнт ресурсної ліквідності зобов'язань	81,31	89,75	84,07	–	8,44	10,38	-5,68	-6,33
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	20,92	21,72	44,04	–	0,80	3,83	22,32	102,78

Джерело: розраховано автором на основі [2 ;3; 4].

Коефіцієнти ресурсної ліквідності зобов'язань та генеральної ліквідності зобов'язань відображають внутрішнє співвідношення між активами та зобов'язаннями банку, що можуть бути не такі легко конвертовані в грошові кошти. Значення коефіцієнту ресурсної ліквідності зобов'язань залишилося стабільним у 2022 році, водночас, коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань показав значне зростання (+102,78%), що свідчить про зростання резервів ліквідності для забезпечення фінансової стійкості банку.

Отже, за 2020-2022 роки АТ «Креді Агріколь Банк» показує позитивні тенденції у зростанні обсягів високоліквідних активів та загальної ліквідності, що свідчить про ефективне управління цим показником та забезпечення готовності до змін у фінансовому середовищі.

Аналізуючи дані таблиці 2.7 щодо фінансових результатів АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки, можна виявити динаміку ключових показників діяльності банку протягом цього періоду.

Процентні доходи банку значно зросли у 2022 році, порівняно з попередніми роками, досягнувши 7 013 млн грн, що є на 82,69% вище, ніж у 2021 році. Це зростання відображає позитивні тенденції у видачі кредитів та інших фінансових операціях, які приносять процентні доходи. Проте процентні витрати також зросли у 2022 році, але на менший відсоток, у порівнянні з доходами, що спричинило значне зростання чистого процентного доходу до 5 250 млн грн (+79,87% у порівнянні з 2021 роком).

Таблиця 2.7

Динаміка фінансових результатів АТ «Креді Агріколь Банк»
за період 2020-2022 років

Показники, млн грн	Значення по роках			Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсол ютне	відно сне,%	абсол ютне	відно сне,%
Процентні доходи	3 526	3 839	7 013	313	8,87	3 174	82,69
Процентні витрати	1 149	920	1 763	-229	-19,93	843	91,63
Чистий процентний дохід	2 377	2 919	5 250	542	22,79	2 331	79,87
Комісійні доходи	958	1 097	941	138	14,44	-156	-14,24
Комісійні витрати	250	275	259	25	10,06	-16	-5,76
Чистий прибуток /(збиток) від операцій з фінансовими інструментами	-56	9,1	-1,8	65	-116,10	-11	-119,94
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою	138	451	480	312	226,09	30	6,61
Чистий прибуток / (збиток) від переоцінки іноземної валюти	331	-70	122	-402	-121,27	193	-273,38
Чистий прибуток від операцій з борговими фінансовими	-3,6	10,1	–	14	-383,68	-10	-100,00
Збиток від зменшення корисності, визначений згідно з МСФЗ 9	440	216	4 441	-223	-50,82	4 225	20,5раз
Збиток від зменшення корисності для нефінансових активів	70	0,0	2,4	-70	-99,98	2	171 раз
Інші доходи	27	35	27	9	33,21	-9	-24,58
Витрати на виплати працівникам	1 039	1 119	1 158	80	7,69	39	3,49
Амортизаційні витрати	325	378	407	53	16,37	29	7,78
Інші адміністративні та операційні витрати	541	560	511	18	3,40	-48	-8,59
Прибуток до оподаткування	1 118	1 894	38	776	69,42	-1 856	-97,97
Витрати на сплату податку	191	342	7,2	151	78,99	-334	-97,89
Прибуток за рік	927	1 553	31	625	67,45	-1 522	-97,99
Прибуток на акцію	0,76	1,27	0,03	0,51	67,11	-1,24	-97,64
Сукупний дохід за рік	945	1 584	-87	639	67,62	-1 671	-105,52

Джерело: розраховано автором на основі [2 ;3; 4].

Комісійні доходи зменшилися у 2022 році на 14,24%, як і комісійні витрати – на 5,76%, що може свідчити про вплив змін у внутрішній стратегії банку щодо комісійних операцій або змін в ринкових умовах.

У 2022 році сформувався чистий збиток на суму 1,8 млн грн від операцій з фінансовими інструментами, як і в 2020 році на суму 56 млн грн, що може бути наслідком впливу негативних змін на фінансових ринкових у зв'язку з рядом криз 2019-2020-х та 2022 років.

Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою збільшився на 6,61% в 2022 році, склавши 480 млн грн, що може свідчити про позитивні тенденції у валютних операціях або збільшення обсягів валютних операцій банку.

Систематично зростають витрати на виплати працівникам і амортизаційні витрати, що нормально в операційній діяльності установи, однак позитивним показником стало скорочення інших адміністративних та операційних витрат на 8,59% або 48 млн грн у 2022 році після деякого зростання на 3,4% у 2021 році, що свідчить про ефективну оптимізацію таких витрат.

Зниження сум оподаткування в 2022 році на 97,89% до 7,2 млн грн пов'язано зі зростанням в 20,5 разів збитків від зменшення корисності, визначених згідно з МСФЗ 9 та зростання інших витрат, що зменшує фіскальне навантаження на банк.

Загальний прибуток за рік показав значне падіння у 2022 році до 31 млн грн, що є на 97,99% менше, ніж у 2021 році. Хоча в попередньому періоді мали місце пожвавлення ділової активності та зростання прибутку на 67,45%. Різке зниження цього показника може бути наслідком негативних впливів зовнішніх економічних умов. Сукупний дохід за рік показав високу ефективність діяльності банку, як в період корона-кризи 2020 року – 945 млн грн, так і в період відновлення 2021 року – 1 553 млн грн, однак шок 2022 року обернувся збитком на суму 87 млн грн, що свідчить про загальну складність фінансового середовища, в якому працює банк.

Загалом, аналіз фінансових результатів АТ «Креді Агріколь Банк» показує, що установі варто приділити більше уваги оптимізації стратегій

управління ризиками та оптимізації витрат для збереження фінансової стійкості і досягнення стабільного фінансового розвитку в майбутньому.

Наступна таблиця 2.8 демонструє динаміку показників ефективності діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» протягом трьох років, що відображається у різних аспектах фінансової діяльності банку.

Коефіцієнт окупності витрат доходами показав суттєве покращення: з -0,95 у 2020 році до -0,12 у 2021 році, але знову знизився до -0,80 у 2022 році. Цей показник відображає взаємозв'язок між непроцентними витратами та непроцентними доходами, демонструючи, що доходи не повністю покривають витрати. Чиста процентна маржа вказує на ефективне управління процентними доходами та витратами, зокрема, зростання з 7,30% у 2021 році і до 11,01% у 2022 році свідчить про позитивний вплив стратегій управління ризиками та процентними операціями.

Таблиця 2.8

Динаміка показників ефективності діяльності АТ «Креді Агріколь Банк»
за період 2020-2022 років

Назва показників	Значення по роках			Відхилення 2021 до 2020		Відхилення 2022 до 2021	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	абсол ютне	відно сне,%	абсол ютне	відно сне,%
Коефіцієнт окупності витрат доходами	-0,95	-0,12	-0,80	0,83	-87,70	-0,68	585,88
Чиста процентна маржа	8,23	7,30	11,01	-0,93	-11,35	3,71	50,84
Чистий спред	17,13	10,16	13,97	-6,96	-40,66	3,81	37,48
«Мертва точка» прибутковості банку	-0,23	-14,94	-2,05	-14,71	6300,65	12,89	-86,30
Рентабельність активів	0,02	0,03	0,0005	0,01	36,35	0,0074	25,00
Рентабельність дохідних активів	0,05	0,59	0,01	0,54	1091,30	-0,58	-98,70
Рентабельність діяльності за витратами	-0,23	-0,04	-0,004	0,19	-82,46	0,036	-90,86
Загальний рівень рентабельності	0,24	0,34	0,005	0,10	42,63	-0,339	-98,67

Джерело: розраховано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Чистий спред є одним з ключових показників ефективності фінансової діяльності банку і визначається як різниця між процентними доходами та

процентними витратами, виражений у відсотках по відношенню до середньорічних активів банку. У 2020 році чистий спред становив 17,13%, що свідчило про значну різницю між процентними доходами і витратами на цей період. Однак у наступні роки спостерігається зниження цього показника: до 10,16% у 2021 році і до 13,97% у 2022 році. Це зниження може бути пов'язане з різними факторами, такими як зміни в процентних ставках, структурі активів і пасивів, або стратегіях управління процентним ризиком.

Мертва точка прибутковості визначається як рівень доходів, який дозволяє компенсувати всі витрати без генерації прибутку або збитків. У 2020 році цей показник склав -0,23%, що означає, що банк не досяг відповідного рівня доходу для покриття всіх витрат без збитків. У 2021 році цей показник погіршився, становлячи -14,94%, що свідчить про збільшення витрат в порівнянні з доходами. В 2022 році відбулося деяке покращення до -2,05%, що вказує на зменшення витрат або збільшення доходів, необхідних для досягнення точки беззбитковості, однак залишається в негативному спектрі. Звідси випливає, що банк не може ефективно збалансувати доходи та витрати у період 2020-2022 років, що вказує на необхідність постійного удосконалення стратегій управління для забезпечення стабільної фінансової результативності.

Показники рентабельності є ключовими для оцінки фінансової стабільності та ефективності діяльності банку. Рентабельність активів у 2020 році становила 0,02%, підвищилася до 0,03% в 2021 році і зменшилася до 0,0005% в 2022 році, що свідчить про зменшення ефективності управління активами банку. Рентабельність дохідних активів показує, який відсоток прибутку генерується від дохідних активів, які включають в себе кредитні операції та інші фінансові інструменти. У 2020 році рентабельність дохідних активів була дуже низькою - 0,05%, але зросла до 0,59% в 2021 році і знову зменшилася до 0,01% в 2022 році. Підвищення рентабельності дохідних активів у 2021 році може бути пов'язане з покращенням управління кредитним портфелем або збільшенням обсягів доходів від фінансових операцій, а падіння

у 2022 році може відображати зміну у відсоткових ставках або зменшення попиту на кредитні продукти.

Рентабельність діяльності за витратами протягом 2020-2022 років є від'ємною, що свідчить про нездатність банку у стресових умовах цілком ефективно управляти витратами та компенсувати їх за рахунок отриманих доходів. Загальний рівень рентабельності мав позитивне значення, але досить низьке, і демонстрував тренд до зниження з 0,24% у 2020 році до 0,005% у 2022 році, що показує загальну тенденцію зниження прибутковості діяльності банку протягом трьох років.

Отже, показники ефективності діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» показують, що банк працює у нестабільному середовищі з підвищеними ризиками, банк має складну ситуацію в діяльності, а підвищення в 2021 році було тимчасовим явищем, адже в 2022 році відбулося погіршення показників.

Станом на початок 2023 року фінансова стійкість банку, порушена, адже участь власного капіталу у формуванні активів низька і знижується, захищеність дохідних активів власним капіталом нівельована, ефективність використання власного капіталу у генерації прибутку теж досить низька. Залежність від зовнішніх джерел фінансування висока і зростає. Проте, підвищується ефективність використання залучених коштів, що забезпечує достатній рівень доходності банку, в тому числі для покриття своїх фінансових зобов'язань, що покращує платоспроможність банку і забезпечує йому статус надійного банку.

Аналіз ділової активності показав поживлення активності АТ «Креді Агріколь Банк» щодо залучення позикових коштів, міжбанківських кредитів, строкових депозитів, що збільшує його фінансові зобов'язання і надалі погіршує фінансову стійкість. В той же час його кредитна активність незмінна, інвестиційна активність знижується та значно зростають проблемні кредити клієнтів. Банк має високу ліквідність активів відносно загальної величини зобов'язань, що забезпечується дохідними активами та активами в майні, формуючи високий рівень платоспроможності і надійності.

Таким чином, незважаючи на ряд фінансово-економічних криз, стагнацію економіки, нестабільні власні доходи, непередбачені витрати, зниження платоспроможності клієнтів – банк має високу ліквідність активів та характеризується високим рівнем надійності.

2.2. Аналіз діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» з кредитування домогосподарств

Як було виявлено у попередньому підрозділі роботи, у структурі активів АТ «Креді Агріколь Банк» кредити займають найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним основної частки доходів від усіх видів операцій. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризику діяльності банку.

Кредитний портфель АТ «Креді Агріколь Банк» формується з коштів, використаних на (табл. 2.9):

Таблиця 2.9

Динаміка та структура кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк» у розрізі видів кредитування за 2020-2022 роки

Показник, млн грн	Період аналізу						Темпи зростання, %	
	2020 рік		2021 рік		2022 рік		2020-2021 рр.	2021-2022 рр.
	млн грн	структура, %	млн грн	структура, %	млн грн	структура, %		
Комерційне кредитування юридичних осіб	24 347	87,6	29 539	87,4	29 302	106,7	21,3	-0,8
Іпотечні кредити фізичних осіб	102	0,4	142	0,4	122	0,4	38,4	-13,7
Споживчі кредити фізичним особам	4 857	17,5	5 829	17,2	4 307	15,7	20,0	-26,1
Резерв під очікувані кредитні збитки	(1 528)	(5,5)	(1 713)	(5,1)	(6 273)	(22,8)	12,1	370
Усього кредитів за мінусом резервів	27 778	100	33 797	100	27 458	100	21,3	-0,8

Джерело: розраховано автором на основі даних [2 ;3; 4].

– комерційне кредитування юридичних осіб, обсяг якого збільшився на 21,3% у 2021 році, а за наступний рік знизився на 0,8% і становив 29 302 млн грн на кінець 2022 року; в загальній структурі кредитного портфелю ці кредити займають частку у 86,4-106,7% в різні роки (рис. 2.1); зниження обсягу кредитування підприємств пов'язано з цілеспрямованою політикою банку щодо обмеження таких операцій в період кризи 2022 року для збереження фінансової стійкості в умовах нестабільності та високих ризиків;

– іпотечне кредитування фізичних осіб (в період 2020-2021 років поживлення на первинному і вторинному ринку житла) продемонструвало зростання на 38,4%: зі 102 млн грн (в 2020 році) до 142 млн грн (в 2021 році); в зв'язку зі стресами 2022 року, в тому числі на ринку нерухомості, банк почав скорочувати програми кредитування і до кінця року були призупинені операції з видачі іпотечних кредитів клієнтам банку, тому сума таких кредитів знизилася на 13,7% і склала 122 млн грн; в структурі кредитного портфелю змін практично не відбулося – іпотека формує 0,4% кредитного портфелю АТ «Креді Агріколь Банк»;

– питома вага споживчих кредитів фізичним особам протягом 2020-2022 років формує 15,7-17,5% в різні роки (рис. 2.5); ; після пандемії сума таких кредитів зросла на 20%, що пов'язано з відновленням платоспроможності населення та підвищенням попиту на споживчі товари та послуги;

– в 2022 році суми споживчих кредитів скоротилися на 26,1% і це було спричинено, у тому числі, антикризовою політикою банку, у межах якої було обмежено програми споживчого кредитування. Внаслідок цього АТ «Креді Агріколь Банк» втратив першу позицію на ринку автокредитування і опустився з лідерського місця на друге, але такі рішення були прийняті для збереження активів банку та його ліквідності;

– водночас, в 2022 році в 3,7 разів були збільшені суми резервів під очікувані кредитні збитки, до 6 273 тис. грн; такі кошти були зарезервовані на випадок необхідності погашення безнадійних кредитів при стрімкому падінні платоспроможності клієнтів та інших форс-мажорних обставин.

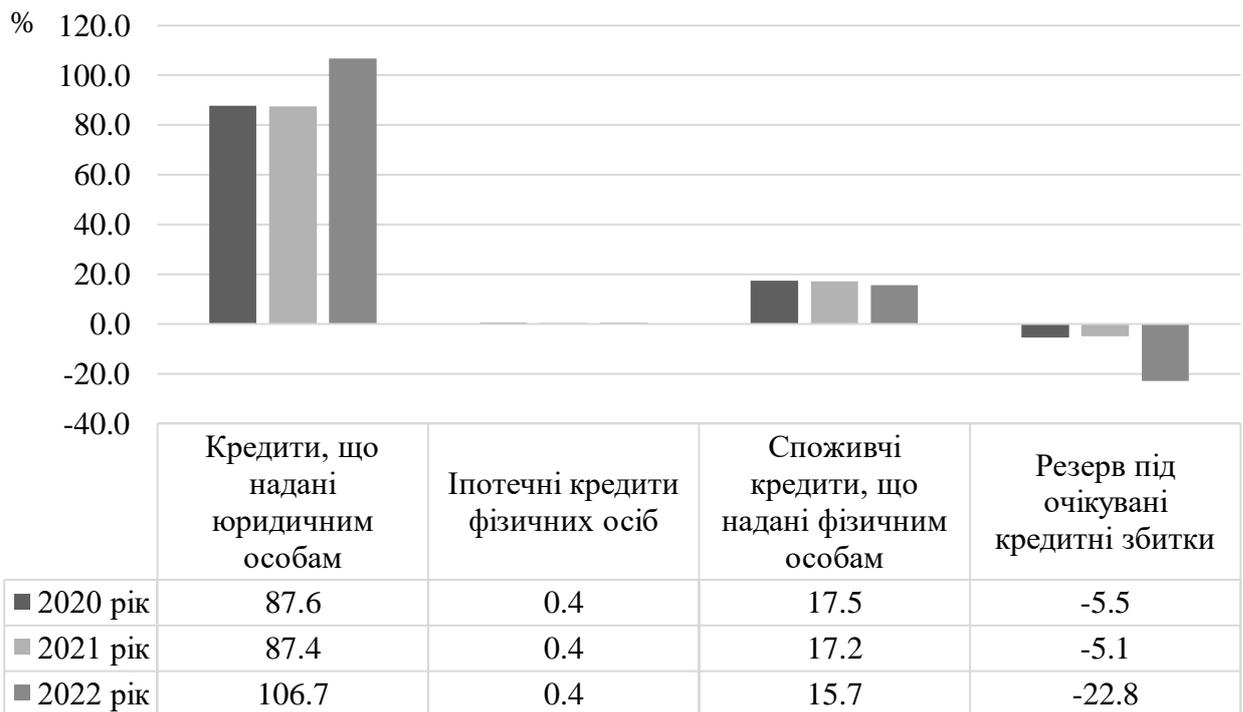

Рис. 2.5. Зміна структури кредитів фізичним та юридичним особам АТ «Креді Агрікоľ Банк» за 2020-2022 роки

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Отже, протягом 2020-2022 років АТ «Креді Агрікоľ Банк» стикається з викликами управління кредитним портфелем під час глобальної корона-кризи та війни, що вимагає диференційованого підходу до різних видів кредитування, особистого та комплексного підходу в окремих форс-мажорних ситуаціях та підвищеного рівня уваги до управління кредитними ризиками.

З рис. 2.5 очевидно, що основу кредитного портфеля АТ «Креді Агрікоľ Банк» становлять: кредити, надані юридичним особам питома вага яких в 2022 році склала 106,7% (за рахунок наявності резервів) та споживчі кредити – формують 15,7%. Величина резервів під очікувані кредитні збитки становить майже чверть кредитного портфеля, зменшуючи його чисту вартість.

У процесі кредитування домогосподарств комерційні банки надають фінансову підтримку приватним особам для різноманітних споживчих цілей, таких як: придбання житла, автомобіля, оплати вартості товарів тривалого

використання, а також певних послуг та інших потреб. Даний процес включає оцінку кредитоспроможності клієнта, встановлення умов надання кредиту та укладання кредитної угоди між банком та клієнтом.

АТ «Кредит Агріколь Банк» пропонує різноманітні кредитні продукти, спрямовані на задоволення фінансових потреб і покращення якості життя клієнтів-фізичних осіб (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Основні продукти АТ «Креді Агріколь Банк» у сфері кредитування
домогосподарств

Програма	Умови кредитування	Статус
1	2	3
Автокредитування: кредити на нове авто, електромобілі або авто з пробігом	Мінімальна сума кредиту – 72 400 грн; максимальна сума кредиту – 2 600 000 грн; строк кредитування – від 1 до 5 років (включно); процентна ставка: від 0,01 до 16,99% річних; реальна річна процентна ставка: до 96,22% річних; власний платіж клієнта: від 30 до 70% від вартості автомобіля.	Діє
Кредит готівкою	Ліміт кредиту: 10 тис. – 300 тис грн; строк кредитування: від 3 до 36 місяців; процентна ставка для клієнтів: 55 % – для кредиту від 10 тис до 100 тис грн; 45 % – для суми від 100 тис до 200 тис грн; 35 % – для суми від 200 до 300 тис грн.	Діє
Кредит на житло	Сума кредиту – від 10 тис до 150 тис дол. США в гривневому еквіваленті; процентна ставка по кредиту: 13,47% річних для клієнтів банку, 14,47% річних для загального переліку клієнтів, плаваюча; разова комісія – 1,0% для клієнтів банку, 2,5% для загального переліку клієнтів; строк кредиту: до 20 років (включно); початковий внесок: від 40%; схеми погашення кредиту – на вибір.	Призупинено
Кредит на товари	Сума кредиту – від 1000 до 100 тис грн; перший (авансовий) внесок – від 0%; термін – від 3 до 36 місяців; процентна ставка – 0,01% річних; комісія разова – до 2,5% від суми кредиту; страхування життя позичальника – від 0%; комісія щомісячна – до 2,5% від суми кредиту.	Призупинено
Кредит під заставу нерухомості	Кредит надається на споживчі цілі (оплата навчання, ремонт, подорож); забезпеченням по кредиту можуть виступати квартири, приватні житлові будинки із земельними ділянками; сума кредиту: від 200 тис до 2 000 тис грн, не більше 50% від вартості забезпечення; ставка для клієнтів банку – 17 % річних; для інших клієнтів – 18 % річних; одноразова комісія: 1,2 % від суми кредиту для клієнтів банку, 2,5 % від суми кредиту – для загального переліку клієнтів; реальна	Призупинено

Продовження табл. 2.10

1	2	3
	річна процентна ставка: 42,76%; строк кредиту – до 7 років (включно)	
Кредитна картка з кредитним лімітом	Кредитний ліміт від 10 тис до 250 тис грн; строк кредитного ліміту – 36 місяців з можливістю пролонгації; відсоткова ставка за кредитною лінією для нових клієнтів – 36%; пільговий період – до 62 днів і розповсюджується на всі види операцій; реальна річна процентна ставка до 43,26% – за умови користування кредитною лінією поза пільговим періодом.	Програма діє, але призупинено он-лайн оформлення

Джерело: складено автором на основі інформації [25]

Особливою популярністю у фізичних осіб користуються кредити, отримані через оформлення кредитної картки, що дозволяє клієнтам зручно користуватися кредитними коштами на покупки та інші фінансові потреби. Кредитна карта надає можливість безготівкових операцій, таких як покупки товарів і послуг у роздрібних торгових точках чи в інтернеті, а також зняття готівки з банкоматів. Крім того, банк зазвичай пропонує різні варіанти погашення кредитної картки, включаючи оплату мінімального боргу або повний виплати боргу в кінці місяця. Такі кредитні продукти дозволяють клієнтам ефективно управляти своїми фінансами та використовувати доступні кредитні ресурси для забезпечення потреб свого побуту та бізнесу. Кредитна картка від АТ «Кредит Агріколь Банк» надає такі переваги: безкоштовне підключення до послуги GSM-банкінгу; поповнення рахунку – безкоштовно; мінімальний щомісячний платіж – лише 5% від фактично використаної суми кредитного ліміту; до 62 днів пільгового періоду користування кредитом під 0,01% річних; кредитний ліміт до 250 000 грн.

Розглянемо динаміку обсягів кредитної заборгованості банку з точки зору проблем з її погашенням (рис. 2.6).

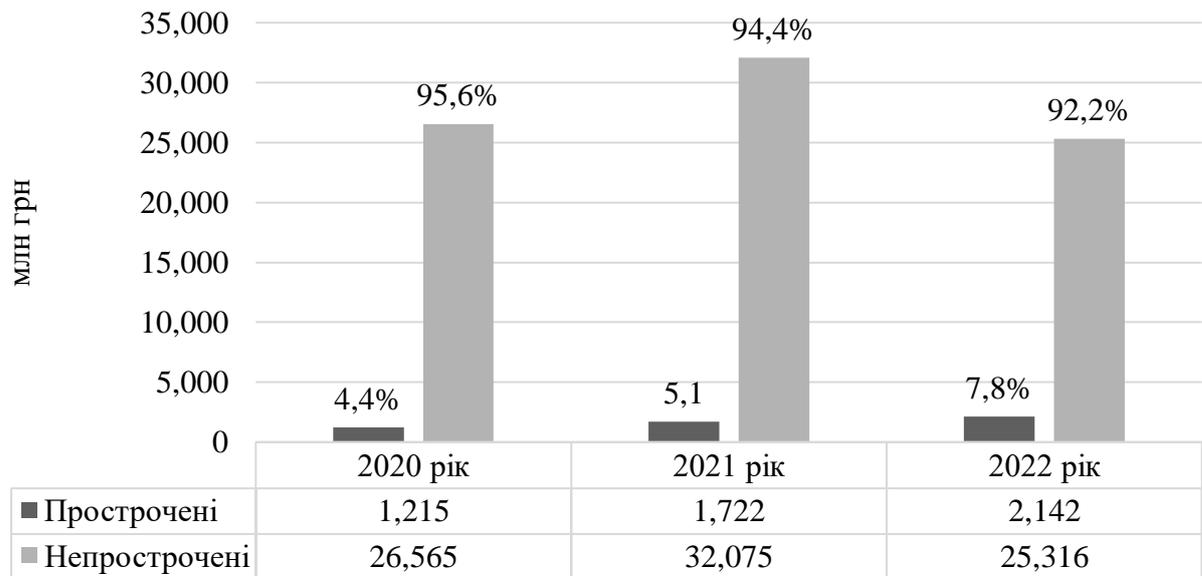

Рис. 2.6. Зміна структури кредитного портфелю АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки

Джерело: побудовано автором на основі даних [36].

Якщо кредитний портфель розглядати в контексті прострочених та непрострочених зобов'язань, то величина перших значно менша і складає 4,4% та 5,1% відповідно у 2020-му та 2021 роках. До кінця 2022 року сума прострочених кредитів склала 2 142 млн грн і зросла до 7,8% у кредитному портфелі, відповідно сума непрострочених зобов'язань знизилася з 32 075 млн грн у 2021 році до 25 316 млн грн у 2022 році. Тому частину програм по кредитуванню домогосподарств банк призупинив (див. табл. 2.10).

Розглянемо динаміку та структуру прострочених споживчих кредитів АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки (табл. 2.11). Найбільшу питому вагу, більше половини, становлять кредити, за якими платежі затримуються менш, ніж на 30 днів. В період кризи це вважається прийнятним показником, адже зниження платоспроможності громадян під впливом мінливого зовнішнього середовища може спричиняти затримку платежів.

Таблиця 2.11

Динаміка та структура прострочених споживчих кредитів

АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки

Показники, тис. грн	2020 рік		2021 рік		2022 рік		Темпи зростання, %	
	Сума	%	Сума	%	Сума	%	2021 до 2020	2022 до 2021
Кредити, прострочені менш ніж 30 днів	708 476	58,3	993 922	57,7	1 190 690	55,6	40,3	19,8
Кредити, прострочені на 31-60 днів	381 487	31,4	489 543	28,4	613 386	28,6	28,3	25,3
Кредити, прострочені на 61-90 днів	55 807	4,6	69 954	4,1	174 727	8,2	25,3	149,8
Кредити, прострочені на 91-180 днів	57 528	4,7	164 415	9,5	161 861	7,6	185,8	-1,6
Кредити, прострочені понад 180 днів	11 211	0,9	4 388	0,3	1 263	0,1	-60,9	-71,2
Всього	1 214 509	100	1 722 222	100,0	2 141 926	100,0	41,8	24,4

Джерело: складено автором на основі даних [2 ;3; 4].

Сума таких кредитів зросла на 60,1% з 708 млн грн до 1 190 млн грн (рис. 2.7), а питома вага в структурі прострочених боргів клієнтів знизилася з 58,3 до 55,6%.

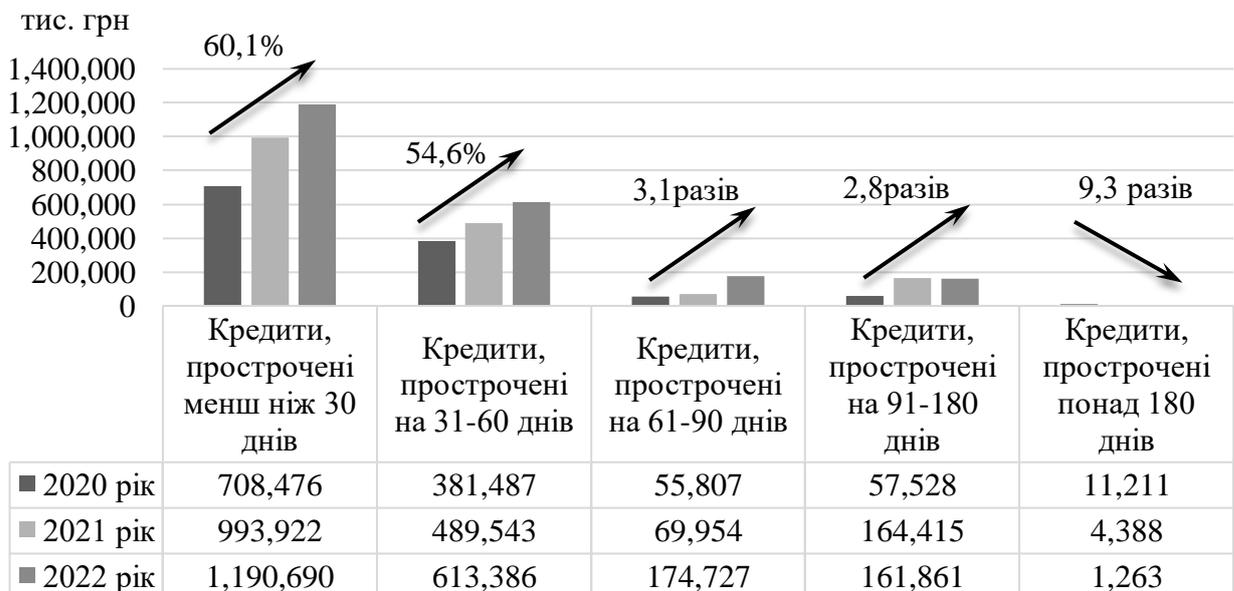

Рис. 2.7. Динаміка прострочених споживчих кредитів АТ «Креді Агріколь Банк» за період 2020-2022 років

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Сума кредитів, прострочених на 31-60 днів зросла на 53,6%, в тому числі на 28,3% за 2021 рік і 25,3% за 2022 рік. У 2021 році – це стало сигналом про початкові ознаки проблем з погашенням кредитів, а в 2022 році триваюча тенденція збільшення прострочених кредитів засвідчила погіршення платоспроможності великої частини боржників.

За 2020-2022 роки значно зросла сума кредитів, прострочених до 90 днів та до 180 днів – в 3,1 разів та 2,8 разів, відповідно. Такі негативні тренди стали наслідком ряду причин: змін в економічній ситуації, що призводить до погіршення фінансового стану позичальників; недостатньо ефективного системи управління кредитними ризиками банку; вимушених змін у політиці та стратегії кредитування домогосподарств.

До позитивних результатів слід віднести зменшення сум кредитів, прострочених понад 180 днів з 11,2 млн до 1,2 млн грн (в 9,3 разів), в тому числі на 60,9% в 2021 році та 71,2% в 2022 році. Це говорить про ефективність управління кредитним портфелем банку в аспекті стягнення кредитів, прострочених понад 180 днів.

Приділимо увагу структурі прострочених споживчих кредитів банку в 2020 році (рис. 2.8).

Рис. 2.8. Структура прострочених споживчих кредитів АТ «Креді Агріколь Банк» в 2020 році

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Розподіл прострочених кредитів в банку відображає наступну структуру: 58% складають кредити, прострочені менше, ніж на 30 днів; 31% – кредити з прострочкою від 30 до 60 днів; по 5% припадають на кредити прострочені від 60 до 90 та від 90 до 180 днів; та 1% становлять безнадійні кредити, прострочені більше як на 180 днів.

Ці дані відображають важливий аспект управління кредитним ризиком і вказують на необхідність посилення заходів по контролю та врегулюванню прострочених платежів для забезпечення стійкості фінансового стану банку.

Аналіз структури прострочених кредитів у 2021 році виявив наступне (рис. 2.9): 58% складають кредити, прострочені менше ніж на 30 днів; 28% – кредити з прострочкою від 30 до 60 днів; на 4% припадають на кредити прострочені від 60 до 90 днів, та 10% – від 90 до 180 днів; менше 1% становлять безнадійні кредити, прострочені більш як на 180 днів. Такі результати відображають значущі виклики управління кредитним портфелем банку у посткризовий період та потребу удосконалення стратегій контролю за простроченими платежами. Ефективне управління цими ризиками є критичним для забезпечення фінансової стійкості банку та зниження його витрат на врегулювання кредитних збитків.

Рис. 2.9. Структура прострочених споживчих кредитів АТ «Креді Агріколь Банк» в 2021 році

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

У 2022 році спостерігалася така структура прострочених кредитів (рис. 2.10): 56% складала кредити, які були прострочені менше, ніж на 30 днів; 29% займали кредити з прострочкою від 30 до 60 днів; 8% становили кредити з прострочкою до 90 днів; 7% – до 180 днів; і менше 1% представляли безнадійні кредити, що перебували у прострочці більше, як на 180 днів. Отже, значний обсяг прострочених кредитів підкреслює необхідність підсилення контролю за кредитним ризиком і ефективного управління кредитним портфелем. Аналіз цих даних дозволяє ідентифікувати ключові проблемні сегменти та розробляти стратегії для їх врегулювання, зменшення можливих збитків та підтримки фінансової стійкості АТ «Креді Агріколь Банк» в 2022 році.

Рис. 2.10. Структура прострочених споживчих кредитів АТ «Креді Агріколь Банк» в 2022 році

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Таким чином, банківське кредитування домогосподарств є одним з ключових напрямів діяльності АТ «Креді Агріколь Банк», що включає надання фінансової підтримки приватним особам для вирішення різних життєвих потреб, таких як придбання житла, автомобілів та здійснення інших споживчих витрат. Аналіз кредитної діяльності банку за період 2020-2022 років дозволив виділити такі ключові аспекти:

– по-перше, кредитний портфель банку в основному формується за рахунок кредитування юридичних осіб, що складає більшість з кредитного портфелю. За останні роки, зокрема в 2022 році, спостерігалася стабілізація

обсягів кредитування юридичних осіб після стрімкого зростання та наступного зниження, спричиненого кризовими явищами та стресами на ринку;

– по-друге, іпотечне кредитування фізичних осіб, яке зазнало значного зростання в 2021 році, підкорилося зменшенню у 2022 році через нестабільність на ринку нерухомості та антикризові заходи банку, що обмежили програми іпотечного кредитування [32];

– по-третє, споживчі кредити фізичним особам, не дивлячись на збільшення у 2021 році, значно скоротилися в 2022 році через антикризову політику банку, спрямовану на збереження ліквідності та фінансової стійкості.

На фоні цих тенденцій, АТ «Креді Агріколь Банк» зосереджує увагу на управлінні кредитними ризиками та підвищенні ефективності кредитного портфелю в умовах економічної нестабільності. Значно зросли резерви під очікувані кредитні збитки, що свідчить про заходи банку щодо забезпечення фінансової безпеки та стійкості.

Отже, АТ «Креді Агріколь Банк» виявляє гнучкість у реагуванні на економічні виклики, але стикається з проблемами управління кредитним портфелем під час сучасних кризових викликів, що потребує системного підходу та удосконалення стратегій управління ризиками.

2.3. Оцінка якості роздрібного кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк»

Стабільність, репутація і фінансовий успіх банку в значній мірі залежать від структури і якості його кредитного портфеля. Тому банк має активно аналізувати якість кредитів, проводити незалежні оцінки великих кредитних проектів і заходів, а також вчасно виявляти випадки відхилення від встановленої кредитної політики [43].

Регулярний аналіз кредитного портфеля в управлінні банком дозволяє оптимально розподіляти ресурси, визначати стратегії кредитної політики, зменшувати ризики через розподіл кредитних інвестицій, а також приймати

обґрунтовані рішення щодо надання кредитів клієнтам, оцінюючи їхню платоспроможність, галузеву належність, форму власності і т.д. Результати аналізу надають основу для коригування стратегій та методів кредитування [32].

Головною метою кредитної діяльності банківських установ є створення якісного й прибуткового кредитного портфеля для досягнення максимального фінансового результату. Структура і якість кредитного портфеля суттєво впливають на стабільність, репутацію та фінансовий успіх банку. Тому банки зобов'язані ретельно аналізувати якість позик, проводити незалежні оцінки великих проектів та кредитних ініціатив, а також вчасно виявляти випадки відхилень від законодавчих норм кредитування.

Аналіз кредитного портфеля в системі управління банку допомагає вибрати оптимальний спосіб розподілу коштів, визначити напрямки кредитної політики, зменшити ризик, що виникає внаслідок розподілу позичкових інвестицій, і прийняти рішення про їх ефективність.

Для початку аналізу кредитної діяльності банку слід визначити частку кредитних операцій у загальному обсязі активів банку, щоб отримати загальну картину масштабів кредитної діяльності. Для цього розглянемо кредитну активність АТ «Креді Агріколь Банк» (табл. 2.12).

Таблиця 2.12

Масштаби кредитної діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки

Показник, млн грн	Період аналізу			Відхилення (+, -) 2022 року до 2020 року	
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	абсолютне	відносне, %
1	2	3	4	5	6
Кредитні вкладення	29 307,0	35 509,3	32 086,3	1 019,8	31,45
Загальні активи	8 479,0	12 390,0	10 749,8	2 270,9	26,78
Частка кредитів у загальних активах, %	38,25	35,78	39,65	1,41	×

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Отже, згідно з даними таблиці 2.13, частка кредитних операцій у АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020 р. становила 38,25 %, а вже за 2022 р. – 39,65 %, тобто підвищилася на 1,4 п.п. Це можна розцінювати як незначне, але збільшення.

Особливе місце в кредитному портфелі АТ «Креді Агріколь Банку» займає іпотечне кредитування. Це один з ключових напрямків активних операцій банку, тому проведемо аналіз показників зміни валової балансової вартості іпотечних кредитів за 2020-2022 роки (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Динаміка показників зміни валової балансової вартості іпотечних кредитів
АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки

Іпотечні кредити фізичних осіб, тис. грн	Період аналізу			Абсолютна зміна (+, -)		Темпи зростання, %	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020-2021 рр.	2021-2022 рр.	2020-2021 рр.	2021-2022 рр.
Залишок станом на 1 січня року	94 059	102 293	141 548	8 234	39 255	8,8	38,4
Нові активи	28638	66 635	2 147	37 997	-64 488	132,7	-96,8
Зміни балансової вартості за існуючими активами	-9 717	-9 353	-13 566	364	-4 213	-3,7	45,0
Погашені активи	-11 211	-8 776	-7 803	2 435	973	-21,7	-11,1
Переведення із стадії 1	576	-8 691	-369	-9 267	8 322	-1 608,9	-95,8
Переведення із стадії 2	-33	40	-8	73	-48	-221,2	-120,0
Вплив зміни валютних курсів	2 243	-25	178	-2 268	203	-101,1	-812,0
Залишок станом на 31 грудня року	102 293	-575	122 127	-102 868	122 702	-100,6	-21 339,5

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Наведені дані свідчать про те, що залишок іпотечних кредитів зростає, причому темпи зростання значно збільшилися за період 2021-2022 рр., а саме на 38,4% або 39,3 млн грн. На кінець 2022 р. залишок іпотечних кредитів фізичних осіб склав 141,6 млн грн, в цей же час спостерігається значне зростання нових активів у 2021 році порівняно з 2020 роком, однак у 2022 році нові активи різко зменшилися на 64,5 млн грн. або 96,8 %. Суми погашених активів зменшуються кожного року, що свідчить про зменшення погашення зобов'язань.

Протягом 2020-2021 років проявився негативний вплив різниці валютних курсів, однак в наступний період 2021-2022 цей вплив значно зменшився, що обумовлено зростанням курсу американського долара по відношенню до української гривні, яка девальвувала в умовах війни.

Проведемо аналіз показників зміни валової балансової вартості споживчих кредитів АТ «Креді Агріколь Банку» за 2020-2022 рр. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14

Динаміка показників зміни валової балансової вартості споживчих кредитів
АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки

Споживчі кредити, що надані фізичним особам (тис. грн)	Період аналізу			Абсолютна зміна (+, -)		Темпи зростання, %	
	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2020-2021 рр.	2021-2022 рр.	2020-2021 рр.	2021-2022 рр.
1	2	3	4	5	6	7	8
Залишок станом на 1 січня	4 797,5	4 857,3	5 828,5	59,7	971,2	1,2	20,0
Нові активи	2 701,2	3 516,1	943,3	814,9	-2 572,8	30,2	-73,2
Пасивні операції:	-2 641,40	-2 544,90	-2 465,10	96,5	79,8	-3,7	-3,1
зміни у балансовій вартості за існуючими активами	-803,9	-683,4	-919,8	120,5	-236,4	-15,0	34,6
погашені активи	-1 740,1	-1 727,0	-1 496,2	13,2	230,7	-0,8	-13,4
списані та продані активи	-80,2	-74,4	-23,0	5,8	51,4	-7,3	-69,1
інші зміни	6,9	-	-	-6,9	-	-	-
переведення зі стадій:	-26,8	-59,9	-26,5	-33,1	33,4	123,5	-55,8
переведення із стадії 1	-22,9	-50,4	-29,7	-27,5	20,7	120,1	-41,0
переведення із стадії 2	-3,5	-4,0	3,5	-0,5	7,5	15,0	-188,2
переведення із стадії 3	-0,4	-5,5	-0,3	-5,1	5,3	1202,6	-94,8
Вплив зміни валютних курсів	2,7	-0,2	0,4	-2,9	0,6	-109,0	-249,2
Залишок станом на 31 грудня	4 857	5 829	4 307	971	-1 522	20,0	-26,1

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

За трирічний період, від 2020 до 2022 року, АТ «Креді Агріколь Банк» відзначився значними змінами у динаміці споживчих кредитів. Станом на 1 січня 2020 року їх вартість склала 4 797,5 млн грн, далі прибуло нових активів на суму 2 701,1 млн грн, однак решта витрат практично нівелювала ці операції – відбулося зменшення балансової вартості за існуючими активами на 803,9 млн грн, погашено активів на суму 1 704,1 млн грн, списано та продано активів на суму 80,2 млн грн. В результаті залишок станом на 31 грудня року склав 4 857 млн грн, що лише на 1,2% більше суми на початок року.

2022 рік відзначився кризою і в фінансовій сфері, тому величина нових активів знизилася на 73,2%, що пов'язано шоком економіки в першому півріччі, а далі – фізичний відтік людей за кордон. Хоча пасивні операції теж зменшилися внаслідок швидкої реакції банку на фінансові фрустрації і введення антикризових заходів. Так, за рік зменшилася сума погашених активів на 13,4%, сума списаних та проданих активів – на 69,1%, переведення активів через стадії – на 55,8%. Так, станом на кінець 2022 року залишок по споживчих кредитах склав 4 307 млн грн, що на 26,1% менше, ніж на початок періоду і на 11,3 % менше суми 2020 року станом на 31 грудня.

З метою зниження ризику втрат необхідно провести більш детальний аналіз кредитного портфеля з точки зору диверсифікації кредитних вкладень. Диверсифікація позик може бути здійснена на рівні портфелю, географічно та за галузями. Портфельна диверсифікація передбачає розподіл позикових коштів між різними суб'єктами (юридичними та фізичними особами).

Чим більше позичальників отримує позики від конкретного банку, за інших однакових умов, тим менше ризик неповернення боргу, оскільки ймовірність банкрутства багатьох позичальників нижча, ніж ймовірність банкрутства одного або кількох позичальників. Аналіз портфельної диверсифікації кредитних вкладень здійснюється на основі нормативу максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), нормативу великих кредитних ризиків (Н8), відносної ваги великих кредитів у загальній сумі заборгованості, кількості великих кредитів та їх середнього розміру. Національний банк України рекомендує розраховувати норматив максимального кредитного ризику на одного контрагента [33].

Банк класифікує видані кредити за кредитною якістю відповідно до рівня кредитного ризику та внутрішніх стандартів оцінки:

- Мінімальний кредитний ризик: Для юридичних осіб: внутрішній рейтинг А+, А, В+, В. Для фізичних осіб: $PD \leq 0,5\%$.
- Низький кредитний ризик: Для юридичних осіб: внутрішній рейтинг С+, С, С-. Для фізичних осіб: $0,5\% < PD$.

- Середній кредитний ризик: Для юридичних осіб: внутрішній рейтинг D+, D, D-. Для фізичних осіб: $2\% < PD \leq 20\%$.
- Високий кредитний ризик: Для юридичних осіб: внутрішній рейтинг E+, E, E-. Для фізичних осіб: $20\% < PD < 100\%$.
- Дефолтні клієнти: Для юридичних осіб: внутрішній рейтинг F/Z, F, Z. Для фізичних осіб: $PD = 100\%$.

Ця класифікація дозволяє банку оцінювати ризики, пов'язані з кредитуванням юридичних і фізичних осіб, та приймати відповідні рішення щодо управління портфелем кредитів.

Прострочені, але не знецінені кредити включають собою кредити, у яких забезпечення є достатнім для покриття прострочених платежів за процентами та основною сумою боргу. Такі кредити показують весь залишок, який є простроченим і не знеціненим, а не лише прострочені платежі за окремими частинами боргу.

Далі для більш детального аналізу розглянемо якість кредитів клієнтів з погляду платіжної дисципліни позичальників АТ «Креді Агріколь Банк», насамперед, за групами ризику (табл. 2.15).

Таблиця 2.15

Якість кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк» з погляду платіжної дисципліни позичальників за 2020-2022 роки

Показник	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Мінімальний кредитний ризик	7328043	25,00	3306645	9,31	740068	2,31	-6587975	-89,90
Низький кредитний ризик	9398178	32,07	16340949	46,02	6058925	18,88	-3339253	-35,53
Середній кредитний ризик	10973647	37,44	14061205	39,60	17942231	55,92	6968584	63,50
Високий кредитний ризик	1077106	3,68	1302071	3,67	4332477	13,50	3255371	302,23
Дефолтні активи	529972	1,81	498464	1,40	3012579	9,39	2482607	468,44

Продовження табл. 2.15

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кредити та заборгованість клієнтів, усього	29306946	100	35509334	100	32086280	100	2779334	9,48

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Згідно з даними таблиці 2.15 можна помітити, що показники низького, середнього та високого кредитного ризику були помітно збільшені в порівнянні 2021р., зменшився лише мінімальний кредитний ризик на 1249190 тис. грн. Це може свідчити про погіршення стану ризику надання кредитів для банку, що може бути пов'язаним з неповерненням кредитних коштів боржників, і залученням ресурсів позичальника для покриття недостачі коштів.

За наведеними даними можна проаналізувати якість кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк» з погляду захищеності втрат (табл. 2.16). За даними таблиці 2.16 розраховано коефіцієнти, які характеризують якість кредитного портфеля. Отже, можна побачити, що всі коефіцієнти, окрім коефіцієнта захищеності позик сумою резерву мають позитивний характер, згідно цього зрозуміло що якість кредитного портфелю покращується в порівнянні років.

Таблиця 2.16

Показники якості кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк»
з погляду захищеності втрат

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення
1. Загальна сума забезпечення кредитів, тис. грн	25753282	31862337	26797500	1044218,00
2. Загальна сума виданих позик, тис. грн	27 779 293	33796740	27458170	-321123,00
3. Збиткові кредити, тис. грн	1195543	1021925	5267218	4071675,00
4. Резерв на покриття збитків за позиками, тис. грн	1 527 653	1712594	6272742	4745089,00
5. Коефіцієнт забезпеченості позик	1,08	1,06	1,02	-0,05
6. Коефіцієнт захищеності позик сумою резерву	0,05	0,05	0,23	0,17
7. Коефіцієнт покриття збитків	1,28	1,68	1,19	-0,09
8. Власний капітал банку, тис. грн	6100742	6698501	6082459	-18283,00
9. Коефіцієнт покриття позик власним капіталом	0,22	0,20	0,22	0,00

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Згідно з таблицею 2.16 можна спостерігати, що коефіцієнти забезпеченості та покриття збитків мають від'ємне відхилення, але в порівнянні з цим коефіцієнти захищеності позик сумою резерву та покриття позик власним капіталом мають позитивний характер, що означає готовність банку забезпечити збиткові кредити резервами та власним капіталом.

Також важливо зазначити, що умови переходу до ринкової економіки в банківській сфері призводять до зростання значення правильної оцінки ризику, який банк приймає на себе під час здійснення різних операцій. Для банківської діяльності важливо не уникнути ризик взагалі, а передбачити його та знизити до мінімуму шляхом застосування різних методів управління ризиками.

Ризик виражається в ймовірності виникнення подій і залежить від можливості отримати прибуток. Тому, для отримання прибутку необхідно зведення ймовірності зазнати втрат до мінімуму. В цьому контексті існують актуальні проблеми, пов'язані з розробленням єдиних основ оцінки та методів розрахунку кредитного ризику для кожного окремого позичальника, галузі або країни в цілому. Під ризиком розуміють загрозу втрати банком частини своїх ресурсів, недоотримання доходів або спричинення додаткових витрат у результаті здійснення певних фінансових операцій. Кредитний ризик, або ризик неповернення боргу, може бути промисловим (пов'язаний з імовірністю спаду виробництва або попиту на продукцію певної галузі); ризик, обумовлений невиконанням з певних причин договірних умов; ризик, пов'язаний з трансформацією видів ресурсів (найчастіше за строком), та ризик форс-мажорних обставин. Отже, розглянемо якість кредитного портфеля з погляду ризику (табл. 2.17).

Коефіцієнт покриття зважених класифікованих позик власним капіталом поліпшився – на 0,04. Це свідчить про те, що підвищення ризикованості кредитного портфеля було підстраховано значним зростанням власного капіталу, які гарантують фінансову стабільність роботи банку навіть за певних умов підвищення ризику. Тобто підвищення ризикованості кредитного портфеля (за умови підвищення прибутковості) було виправданим.

Таблиця 2.17

Показники якості кредитного портфеля АТ «Креді Агріколь Банк»
з погляду ризику

Показники	2020 р	2021 р	2022 р	Відхилення	
				Абсолютне	відносне %
1. Загальна сума позик, тис. грн	29306946	35509334	32086280	2779334	9,48
2. Зважені класифіковані позики, тис. грн	27779293	33796740	27458170	-321123	-1,16
3. Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик	0,95	0,95	0,86	-0,09	-9,72
4. Капітал банку, тис. грн	6100742	6698501	6082459	-18283	-0,30
5. Коефіцієнт покриття зважених класифікованих позик	4,55	5,05	4,51	-0,04	-0,86
6. Збитки за позиками, тис. грн	1195543	1021925	5267218	4071675	340,57
7. Коефіцієнт збитковості позик	0,04	0,03	0,16	0,12	302,41

Джерело: побудовано автором на основі даних [2 ;3; 4].

Також спостерігається поліпшення ситуації з коефіцієнтом питомої ваги зважених класифікованих позик, але також зростає коефіцієнт збитковості позик (на 0,12 %), що може свідчити про зростання збиткових кредитів наданих банком в 2022 р.

Отже, згідно з проведеним аналізом можна дійти до висновку, що діяльність аналізованого банку має позитивний характер та з кожним роком покращує свої показники в сфері кредитних операцій, але в той самий час зростають показники низького, середнього та високого кредитного ризику, що може означати погіршення стану надання кредитів для банку в зв'язку з неповерненням кредитних коштів боржників, і залученням ресурсів позичальника для покриття недостачі коштів. Можемо зробити висновок про те, що АТ «Креді Агріколь Банк» попри війну та її негативні наслідки зуміло адаптуватися до нових викликів, удосконалити кредитну політику, розробити інноваційні кредитні програми. Основні ризики та проблеми АТ «Креді Агріколь Банк» у питанні якості кредитного портфеля криються у загрозі прострочення термінів платежів з боку клієнтів, що викликано непередбачуваністю через війну, загрози втрат і руйнувань, а також загальним

зниженням рівня платоспроможності населення. Щоб зменшити такі ризики АТ «Креді Агріколь Банк» повинен вдосконалювати стандартизований процес оцінки потенційного клієнта, його фінансових спроможностей тощо.

Таким чином, оцінка масштабів кредитної діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» за 2020-2022 роки показала, що після активного зростання кредитного портфеля до 2021 року, банк вирішив зменшити обсяг нових кредитних вкладень у 2022 році, реагуючи на швидке входження фінансового ринку України в стан фінансової кризи. У 2022 році зростання частки кредитів у загальних активах на 1,41 п.п. до 39,65% може бути пов'язане з реагуванням на попит на кредитні ресурси у населення. Прагнення щодо підвищення власної доходності сприяло перегляду деяких обмежень банку щодо видачі кредитних ресурсів домогосподарствам, хоча такі кредити як іпотека, кредити під заставу нерухомості та кредит на товари – призупинено. Тобто, динамічні зміни в показниках протягом аналізованого періоду свідчать про адаптацію банку до умов ринку. Особливе місце в кредитному портфелі АТ «Креді Агріколь Банку» займає іпотечне кредитування.

За період 2020-2022 років спостерігається значне зростання залишків іпотечних кредитів, що свідчить про активний розвиток цього портфелю і може вказувати на стратегічні ініціативи банку у даному напрямку. Проте, варто відзначити, що обсяг нових активів суттєво збільшився у 2021 році на 132.7%, але зазнав різкого зменшення у 2022 році на 96.8% – і це реакція на зовнішні фактори, тобто корекції стратегії банку в умовах мінливого фінансового середовища. Погашення активів зменшилося у 2021 році і в 2022 році продовжилось, що може негативно позначитися на загальній ліквідності і кредитоспроможності банку в майбутньому. Протягом 2020-2022 років АТ «Креді АгрікольБанк» відзначився значними коливаннями у динаміці споживчих кредитів. Зокрема, у 2021 році відбулося збільшення вартості активів на тлі значного зростання нових активів, що покращило фінансові результати. Проте у 2022 році спостерігалось різке зниження обсягів нових активів через економічний спад, що спричинило зростання витрат на погашення

активів. Станом на кінець 2022 року залишок по споживчих кредитах зменшився на 26,1% порівняно з початком періоду, що свідчить про негативний вплив зовнішніх економічних факторів на фінансове здоров'я банку. Збільшення списаних та проданих активів у 2022 році на 69,1%, вказує на зростання ризиків і додаткових витрат у фінансовій діяльності. Ці динамічні зміни підкреслюють необхідність ефективного управління ресурсами та збереження фінансової стійкості в умовах економічної нестабільності для забезпечення подальшого розвитку банку. Оцінка якості кредитного портфеля дозволяє прослідкувати наступні тенденції в 2022 році: відбулося значне зростання сум в середньому (на 55,92%) та високому категоріях ризику (на 13,50%); значно зросли суми дефолтних активів з 1,81% до 9,39%, що свідчить про збільшення кількості кредитів, які стали проблемними або невиконаваними; загальний обсяг заборгованості зріс з 29,3 млрд грн 32,1 млрд грн, що відображає посилення ризиковості для банку у зв'язку зі значним обсягом кредитів в умовах фінансової кризи в Україні; Більше негативних аспектів показала оцінка якості всього кредитного портфеля: скорочення сум виданих позик на 1,2%; зростання збиткових кредитів в 4,4 рази; зростання резерву на покриття збитків за позиками в 4,1 рази; скорочення коефіцієнта забезпеченості позик з 1,08 до 1,02; зменшення коефіцієнту покриття збитків з 1,68 до 1,19 – все це вказує на погіршення платоспроможності платників за позиками банку (клієнтів) та посилення заходів АТ «Креді АгрікольБанк» щодо компенсації та запобігання наслідків погіршення власного фінансового стану. Оцінка якості кредитного портфеля показала зниження покриття зважених класифікованих позик, зростання збитків за позиками в 4,4 рази та зростання коефіцієнту збитковості позик в 4 рази. Це негативно впливає на фінансові результати банку, змушує його виділяти додаткові кошти для покриття збитків, формувати додаткові резерви, залучати міжбанківські кредити – це додаткові витрати, однак такі заходи дозволять банку зберегти високий статус надійного, що в умовах нестабільності зовнішнього середовища являється конкурентною перевагою.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАДАННЯ БАНКІВСЬКИХ КРЕДИТІВ ДОМОГОСПОДАРСТВАМ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

3.1. Диджиталізація як стратегічний напрям розвитку процесів кредитування

На сьогодні цифрові інновації активно використовуються фінансовими установами та відіграють важливу роль у трансформації їх діяльності та забезпеченні конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг, зокрема у сфері кредитування. Кредитні послуги є найпоширенішим видом фінансових послуг в Україні, тому ринки різних видів кредитування є надзвичайно конкурентними [8].

З розвитком інформаційних технологій та збільшенням надання банківських послуг через Інтернет з'явилися великі можливості для модернізації банківських кредитних продуктів. Одним з перспективних напрямків у кредитуванні є впровадження мобільних застосунків. Сучасні клієнти, які належать до "цифрового" покоління, активно використовують мобільні телефони в повсякденному житті і очікують отримувати через них банківські послуги та продукти, які відповідають їхнім потребам. У таких умовах банки повинні адаптуватися та прагнути задовольняти різноманітні потреби своїх клієнтів у різних сферах життя.

Банківські установи намагаються підвищити рівень надання кредитних послуг та їх зручність, використовуючи, насамперед, цифрові технології. На основі цього вони можуть максимально спростити процес видачі позик клієнтам, прискорити час прийняття рішень щодо кредитів та забезпечити високу якість консультування потенційних клієнтів. Отже, сьогодні важливою є диджиталізація кредитних послуг на фінансовому ринку країни. Цифрова трансформація - це всезагальний, складний і поетапний процес, що відкриває значні можливості для розвитку суб'єктів ринку у всіх секторах економіки.

Використання інформаційних технологій є основою для змін у суспільстві, з урахуванням матеріальних та соціальних цінностей [54].

Фінансова галузь є одним з центрів розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для національної економіки. Ринок фінансових послуг, включаючи кредитну складову, є нематеріальним простором, де споживачі та виробники фінансових послуг взаємодіють. Розвиток інновацій у цьому середовищі може відбуватися шляхом вдосконалення форми та способів взаємодії між суб'єктами ринку. Покращення якості їх взаємозв'язку сприятиме формуванню довіри між фінансовими установами та їх клієнтами. У сфері кредитування фінансові установи вже зробили значні зусилля для підвищення ефективності своєї діяльності в цій ризиковій сфері та поліпшення якості взаємодії з клієнтами, щоб заслужити їх лояльність та зацікавленість у отриманні кредитних послуг.

Важливим, відповідно, є вивчення сучасних, вже впроваджених у роботу цифрових інновацій, які активно використовуються, та запровадження нових варіацій, які щойно з'явилися в даній сфері. Адже інновації не тільки приваблюють клієнтів, але й підвищують рівень конкурентоспроможності кредитної установи, виділяють її серед інших установ, допомагають задовольнити потреби клієнтів, що швидко змінюються під впливом науково-технічного прогресу [10].

Стрімкий розвиток диджиталізації на ринку кредитних послуг спричинений як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, які в цілому впливають на діяльність банківських установ. У таблиці 3.1 наведено перелік чинників необхідності впровадження цифрових інновацій у кредитну діяльність банків. Українські банки перебувають у топі за впровадженням цифрових фінансових технологій. Науковці О. Копилова, Ю. Пічугін і К. Гончар [22] наголошують, що впровадження діджитал-технологій і адаптація традиційних бізнес-процесів банків до нової реальності допомогли банкам виживати та отримувати прибуток в умовах негативного політично-військового та економічного середовища.

Таблиця 3.1

Чинники впровадження цифрових технологій в кредитну діяльність
банківських установ

Зовнішні чинники	Внутрішні чинники
Тотальна цифровізація світової фінансової системи;	Необхідність залишатися конкурентоспроможними на ринку кредитних послуг;
Експансія іноземними фінансовими установами сучасних методів управління й організації роботи на вітчизняний ринок кредитних послуг;	Необхідність застосування сучасних інновацій не лише у процесі надання кредитної послуги, але й використання їх у супутніх операціях, які також сприяють розвитку таких послуг
Глобалізація фінансових відносин	Бажання підвищити результативність власної діяльності, що можна реалізувати не лише за рахунок збільшення доходів, але й за допомогою зменшення адміністративних витрат;

Джерело: [48].

Диджиталізація банківського кредитування полягає у використанні цифрових технологій з метою спрощення та покращення процесів надання кредитів клієнтам банку [41].

Система дистанційного обслуговування на українському кредитному ринку відіграє ключову роль у сучасному фінансовому секторі, надаючи клієнтам зручний засіб керувати своїми фінансами без потреби відвідувати фізичні відділення установ. Клієнти банківських установ можуть здійснювати доступ до кредитних послуг і управляти своїми фінансами через Інтернет, мобільні додатки або інші віддалені канали, такі як телефони.

У вітчизняних банках значну частину традиційних та нетрадиційних операцій охоплено диджиталізацією, у тому числі, кредитування взагалі і роздрібне кредитування, зокрема. Цифровізація кредитування сприяє розширенню доступу до фінансових послуг, зменшуючи операційні витрати і роблячи надання невеликих позик економічно вигідним. Підвищення фінансової та цифрової грамотності споживачів також сприяє розширенню доступу до фінансових послуг, дозволяючи їм краще управляти своїми боргами.

Вона відіграє ключову роль у вдосконаленні якості обслуговування клієнтів, оптимізації внутрішніх процесів банківської організації та зміцненні його позиції на ринку завдяки використанню новітніх технологій.

У наш час однією із найпоширеніших систем із використанням систем дистанційного обслуговування є штучний інтелект (ШІ). Застосування штучного інтелекту і машинного навчання на кредитному ринку України вже декілька років сприяє оптимізації процесів у банківських і небанківських установах, поліпшенню обслуговування клієнтів і зменшенню фінансових ризиків [51].

Штучний інтелект найчастіше використовується у таких напрямках:

1. Кредитний аналіз і процеси рішень у фінансових установах в Україні, таких як ПриватБанк, Ощадбанк, УкрСиббанк, Monobank і Maneyveo, використовують алгоритми машинного навчання для оцінки кредитоспроможності клієнтів. Це дозволяє здійснювати більш точне прийняття рішень щодо кредитів і формування цін на кредитні продукти, аналізуючи їх кредитну історію, доходи та інші важливі фактори. [28; 31; 40; 49];

2. Українські банківські та небанківські установи використовують віртуальних помічників та чат-ботів на основі ШІ для обслуговування клієнтів. Ці інструменти надають персоналізовану підтримку, відповідають на запитання та допомагають у вирішенні проблем;

3. Штучний інтелект в банківській сфері використовується для прогнозування та аналітики, що допомагає аналізувати великі обсяги даних для передбачення попиту на фінансові послуги, оцінки ризиків, розробки бізнес-стратегій та ухвалення інвестиційних рішень.

Отже, впровадження штучного інтелекту та машинного навчання на українському кредитному ринку може призвести до позитивних змін і покращення кредитних послуг, зокрема автоматизації процесів кредитування. Штучний інтелект та машинне навчання можуть бути використані для автоматичного аналізу кредитних заявок, виявлення ризиків та оцінки

кредитоспроможності клієнтів. Це дозволяє прискорити обробку заявок, знизити рівень кредитного ризику, покращити аналіз кредитного портфеля, підвищити якість обслуговування клієнтів та забезпечити ефективність систем боротьби з шахрайством, ідентифікуючи підозрілі та аномальні транзакції, що допомагає запобігти фінансовому шахрайству. Крім того, кредитні установи можуть пропонувати персоналізовані кредитні продукти та умови для кожного клієнта. Для успішного впровадження штучного інтелекту та машинного навчання в кредитних установах важливо мати доступ до якісних даних, розробляти ефективні алгоритми, дотримуватись нормативних вимог, навчати персонал та забезпечувати високий рівень безпеки даних.

Також, важливо розглянути нові аспекти диджиталізації банківського кредитування [39]:

1. Аналіз Big Data. Використання великих обсягів даних (Big Data) дозволяє банкам проводити більш глибокий аналіз клієнтської інформації, що сприяє кращому розумінню поведінки клієнтів та їхніх потреб. Вона являє собою комплекс інструментів та методик обробки як структурованих, так і неструктурованих даних з метою їх використання для конкретних завдань і цілей. Така технологія дає можливість обробляти та впорядковувати різноманітну інформацію. При цьому дані, що обробляються, характеризуються динамічністю, тобто обсяг даних постійно зростає, вони якісно змінюються. Водночас основною перевагою застосування даної технології є висока швидкість такої обробки, а це вирішальний чинник для кредитних операцій, тому що знижує витрати часу як клієнта, так і безпосередньо самого банку [35].

Банки використовують Big data для сегментації своїх клієнтів. У них є програмний механізм, який дозволяє додавати клієнтів до своєї бази та відстежувати їх використання певних продуктів. Банк може отримувати інформацію про прибуток підприємств-клієнтів, рівень їх закредитованості, витрати на різні товари і послуги та інше. Вивчаючи поведінку клієнта на ринку та його щомісячні витрати, банк визначає його групу. За допомогою цієї

інформації банк може пропонувати клієнту найбільш підходящі банківські послуги, включаючи вигідні умови кредиту.

Сучасні банки використовують аналіз поведінки клієнтів для прогнозування їх банкрутства та оцінки кредитного ризику. Наприклад, якщо доходи компанії різко та постійно знижуються, це може свідчити про неможливість виплати кредиту. За допомогою аналізу поведінки клієнта, банки також вирішують, чи варто видавати йому кредит, що дозволяє зекономити час. Таким чином, сьогодні можна швидко та зручно отримати кредит онлайн. Крім того, ця технологія допомагає виявляти та уникати ризикованих угод, а також запобігати виведенню капіталу [59]. Ризик-менеджмент також використовує інформацію про кредитну історію та поведінку клієнтів для оцінки кредитного ризику.

2. Цифрові платіжні системи. Банки можуть прискорити процеси виплати кредитів та поліпшити зручність для клієнтів за допомогою використання цифрових платіжних систем та електронних грошей.

3. Штучний інтелект і машинне навчання. Додаткові інструменти для підвищення якості обслуговування, модернізації сервісів і запуску нових продуктів. Застосування чат-ботів, голосових помічників і віртуальних помічників у фінансових операціях, кредитній оцінці та ідентифікації ризиків. Вони вже показали, що є рушійними силами у фінансовому секторі. Застосування штучного інтелекту допомагає автоматизувати процеси ухвалення рішень щодо надання кредитів, що сприяє швидшому вирішенню запитів клієнтів та оптимізації рішень. Кредитори все більше досліджують, як штучний інтелект і машинне навчання можуть автоматизувати такі складні процедури, як виявлення шахрайства, автоматичне формування пропозицій позики, кредитний рейтинг тощо [61].

4. Блокчейн технології. Застосування технології блокчейн може забезпечити більшу прозорість та безпеку у фінансових операціях, зокрема, шляхом зменшення ризику шахрайства та помилок. У банківському кредитуванні блокчейн може бути використаний для створення інноваційних та

безпечних рішень, які спрощують процеси надання кредитів, управління фінансами та підвищення довіри між сторонами.

Перевагами блокчейну для кредитування є:

- Впровадження блокчейну допомагає уникнути фальсифікації даних та шахрайства, оскільки кожна транзакція записується в розподіленому реєстрі, який неможливо змінити.

- Смарт-контракти знижують потребу в ручному втручанні та адміністративних витратах, оскільки вони автоматично виконуються при настанні визначених умов.

- Всі учасники можуть перевірити записи у блокчейні, що робить процеси кредитування більш прозорими та доступними для аудиту.

- Використання блокчейну для міжбанківських транзакцій може зменшити час та вартість міжнародних переказів, що важливо для кредитування бізнесів.

Впровадження блокчейну в процеси кредитування може суттєво підвищити ефективність, знизити витрати та підвищити рівень безпеки і прозорості. Це може стати важливим кроком у розвитку банківських послуг та задоволенні потреб клієнтів у цифровому світі [62].

Такий напрям диджиталізації лише починає розвиватись, але вже є приклади його застосування в банківській діяльності:

- подача заявки на кредит. Клієнт подає заявку на кредит через онлайн-платформу банку. Заявка автоматично записується в блокчейн, де вона доступна для перевірки всіма учасниками.

- перевірка кредитоспроможності. Дані клієнта аналізуються за допомогою алгоритмів, і результати перевірки записуються в блокчейн. Смарт-контракт може автоматично вирішити, чи відповідає клієнт вимогам для отримання кредиту.

- укладення кредитного договору. Смарт-контракт створює кредитний договір з умовами, закодованими в ньому. Після підписання всі умови та деталі договору записуються в блокчейн.

- виплата кредиту та погашення. Смарт-контракт автоматично здійснює виплати на рахунок клієнта при виконанні умов (наприклад, підтвердження особи, перевірка платоспроможності). Погашення кредиту також контролюється смарт-контрактом, який автоматично відстежує платежі та їх надходження в блокчейн.

Дані аспекти диджиталізації кредитної діяльності банків наведені на рисунку 3.1.

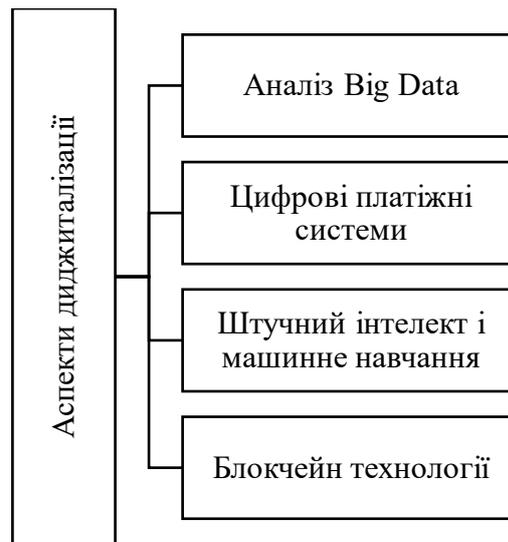

Рис. 3.1. Напрями диджиталізації банківського кредитування в Україні

Джерело: [60].

Ці напрями свідчать про те, що цифрові технології в банківському кредитуванні відкривають більше можливостей для клієнтів і банківських установ, поліпшуючи доступність послуг і підвищуючи ефективність операцій.

Цифровізація банківського кредитування є невід'ємною частиною стратегії банків у сучасному цифровому світі, спрямованою на покращення обслуговування клієнтів, зниження витрат та збільшення ефективності бізнес-процесів.

Отже, приходимо до висновку, що диджиталізація банківського кредитування – це потужний інструмент для розвитку та покращення банківського сектора та за допомогою якого можна підвищити конкуренцію, поліпшити пропозицію для клієнтів, зменшити витрати та збільшити прибуток

банків завдяки новим каналам привертання клієнтів. Проте, необхідно також враховувати, що використання цифрових технологій у банківській сфері також пов'язане з різними ризиками, які можуть призвести до втрати репутації банку на ринку та довіри клієнтів.

Воно відіграє важливу роль у розвитку економічного сектору, сприяє спрощеному доступу до послуг з надання кредиту та підвищує ефективність операційних процесів в банківських установах. Тим самим сприяє покращенню якості кредитного ринку нашої держави.

Отже, для підвищення ефективності діяльності банку, залучення нових клієнтів та утримання наявних, підтримки позитивного іміджу установи та завоювання лідерських позицій на ринку банківських послуг, необхідно використовувати сучасні технології та впроваджувати новітні засоби цифрового маркетингу. Оскільки наша країна значно відстає від інших країн світу за рівнем впровадження та використання новітніх технологій, одним з найважливіших завдань є впровадження нових інструментів у маркетингову діяльність українських банків на основі вивчення та використання досвіду зарубіжних країн.

3.2. Запровадження банками нових напрямів кредитування домогосподарств

У сучасному світі банківське кредитування фізичних осіб швидко розвивається та займає все більшу частку серед різних видів та напрямків банківського кредитування. Цей тип кредитування постійно вдосконалюється, оскільки розширення кредитування фізичних осіб стимулює зростання сукупного попиту в економіці, впливаючи на такі його складові, як витрати домогосподарств та інвестиції підприємницького сектору.

Кредитування фізичних осіб має велике значення для прибутку банку, оскільки стабільність відносин з клієнтами-фізичними особами та різноманітність видів кредитування визначають ефективність банку. Один зі

способів збільшення обсягів кредитування населення при зниженні кредитного ризику - це розробка та впровадження кредитних продуктів. Цього можна досягти шляхом перегляду та вдосконалення існуючих систем кредитування вітчизняних банків з урахуванням практичного досвіду кредитування фізичних осіб-позичальників банками в країнах з ринковою економікою.

Останні кілька десятиліть в банківському кредитуванні були відзначені інноваціями, які включали розширення кола фірм і напрямків кредитування, поліпшення практики кредитування та створення специфічної інституційної «зовнішньої інфраструктури» для зменшення кредитного ризику. Українські банки зробили кілька інноваційних кроків у сфері споживчого кредиту, зокрема, створили нові продукти і процеси, включаючи використання кредитних карток. Сьогодні споживчий кредит в Україні використовується для фінансування нових потреб, таких як медичне обслуговування та відпочинок. Ці кредити зазвичай надаються невеликими сумами, мають невеликий пакет документів, не вимагають авансу та компенсуються процентними ставками.

Банківська сфера піддається впливу цифрової трансформації економіки. Сучасні інформаційні технології дозволяють комерційним банкам підвищити якість своїх послуг, залучити нових клієнтів та знизити витрати на обслуговування. Це призводить до появи віртуальних банків та різноманітних цифрових послуг та товарів.

Банківське кредитування фізичних осіб може розвиватися двома шляхами (рис. 3.2):

- розробка нових типів банківських продуктів;
- модернізація продуктів, які тривалий час пропонуються клієнтам, користуються попитом і приносять вигоду банку [27].

Найбільш ефективним ж шляхом розвитку є модернізація вже запроваджених продуктів кредитної діяльності з отриманням підвищеної їх якості, адже розробка нових видів не гарантує здобуття очікуваного результату при тому ж потребує значні інвестиції та потребує достатньо часу.

Рис. 3.2. Шляхи розвитку банківського кредитування домогосподарств
Джерело: розроблено автором на основі [27].

Оновлення кредитних продуктів є важливим елементом розвитку банківської системи та забезпечення доступності фінансування для приватних осіб. Банки зможуть краще задовольняти потреби своїх клієнтів, збільшити їхню вірність та зменшити ризики неповернення кредитів шляхом оновлення своїх кредитних продуктів.

Варіантами такого оновлення можуть бути:

1. Розширення асортименту кредитних продуктів;
2. Впровадження діджиталізації;
3. Поліпшення умов кредитування;
4. Запровадження соціально відповідального кредитування.

Ці та інші сфери можуть допомогти розвинути банківське кредитування фізичних осіб саме модернізацією кредитних послуг та адаптуватись в економічній сфері держави.

Але не менш важливим також є розробка нових видів банківських продуктів, адже впровадження нових напрямків кредитування домогосподарств, що саме відображає сучасні тенденції та вимоги ринку. Адже вони допомагають задовільнити як потреби громадян та і сприяє розвитку економіки держави.

Основними напрямками нових банківських продуктів можуть бути:

1. Кредити на енергоефективність. Кредити на енергоефективність стають все більш популярними в Україні, оскільки вони дозволяють домогосподарствам зменшити споживання енергії, скоротити витрати на комунальні послуги та внести свій внесок у збереження навколишнього середовища.

Банки надають кредити для фінансування заходів з підвищення енергоефективності житла, таких як утеплення будинків, встановлення сонячних панелей, заміна вікон і дверей тощо. Часто такі програми підтримуються державними субсидіями.

2. Іпотечні кредити на реконструкцію житла. Вони є важливим фінансовим інструментом, що допомагає українським домогосподарствам поліпшувати свої житлові умови без необхідності придбання нового житла.

3. Кредити на споживчі товари з відстрочкою платежів. Існує новий формат споживчих кредитів, який дозволяє здійснювати покупки з можливістю відстрочки платежів. Цей формат застосовується як для дрібних товарів, так і для великих покупок, наприклад, побутової техніки або меблів.

4. Кредити на медичні послуги. Оскільки здоров'я є пріоритетом, існують кредити для оплати медичних послуг, таких як операції, лікування, стоматологія або програми оздоровлення.

5. Кредити на освіту. Деякі банки почали надавати кредити на оплату навчання як в Україні, так і за кордоном, що дозволяє студентам отримати якісну освіту без необхідності накопичувати значні кошти заздалегідь.

Саме останній напрям важливо розглянути, адже банки проявляють великий інтерес до кредитування на освіту через високий попит серед студентів, які не можуть собі дозволити оплату навчання. Багато банків укладають спеціальні угоди з навчальними закладами, щоб надати студентам можливість отримати кредити зі зниженими відсотковими ставками або вигідними умовами погашення. Цей підхід сприяє зробити освіту більш доступною та підтримує розвиток галузі.

У наш час розвиток освіти в Україні характеризується недостатнім фінансуванням з боку держави та недостатнім рівнем конкурентоспроможності українських закладів освіти, в порівнянні із закордонними. В цілому, всі ці процеси посилюються з кожним роком та незважаючи на зусилля уряду якісна освіта в нашій країні залишається недоступною для багатьох громадян.

Існує кілька ключових факторів, які пояснюють зацікавленість банків у кредитуванні на здобуття освіти. Банки вбачають потенціал у освітньому кредитуванні завдяки можливостям створення довгострокових відносин з клієнтами, розширення ринку та підтримки соціальної відповідальності.

На сьогодні розподіл державного фінансування вищої освіти не повністю відповідає потребам фізичних осіб. Крім того, в умовах змін у фінансовій системі держави розбіжність між ринком та університетами зростає, враховуючи різні пріоритетні напрями у вищій освіті для держави та вступників. Саме тому з метою зміцнення фінансових відносин та безпеки держави необхідним є розвиток та підвищення ефективності механізму кредитування для отримання вищої освіти.

Отже, одним із напрямів вирішень даної є формування повноцінної системи кредитування навчання. У багатьох країнах Європи такий вид кредитування є одним із найпоширеніших механізмів фінансової підтримки фізичних осіб у питанні доступності здобуття вищої освіти, у свою ж чергу в нашій країні даний напрям кредитування майже не функціонує та не розвивається.

Наразі банки пропонують кредити на освіту, які є звичайними споживчими кредитами. Можна взяти споживчий кредит на навчання як з заставою, так і без неї. Відсоткова ставка за таким кредитом не відрізняється від ставок на інші споживчі кредити. Таким чином, в Україні існує механізм комерційного кредитування навчання, але у середнього українця немає можливості оплачувати високі відсоткові ставки за кредитами [38].

Проте важливо також розглянути у глобальному сенсі проблеми, з якими можуть стикнутись кожна зі сторін запровадження банківського освітнього кредиту [9; 21] (табл. 3.2).

Отже, інформація табл. 3.2 свідчить, що запровадження даного виду кредитування має більше переваг, ніж недоліків для фізичних осіб, тому в цілому, надання кредиту на здобуття вищої освіти є доцільним.

Таблиця 3.2

Переваги та недоліки кредиту на освіту, який надається банками

Переваги банківського кредиту для здобувачів вищої освіти	Недоліки банківського кредиту для здобувачів вищої освіти
1. Погашення кредиту починається після закінчення навчання, за період навчання позичальник виплачує тільки відсотки	1. Надається кредит у розмірі не більше 70% від вартості навчання
2. Надання відстрочки абітурієнту або студенту з погашення кредиту у випадку хвороби (академічної відпустки у встановленому законодавством порядку) та призову на військову службу	2. Обмежене коло банківських установ, які надають такий вид кредиту
3. Представник абітурієнта або студента може гарантувати свою платоспроможність на підставі доходів, одержуваних ним за місцем роботи	

Джерело: складено автором на основі [9].

Крім студентських позик, це можуть бути кредити, пов'язані з розвитком творчості та емоційним розвитком людини. Наприклад, цільовий кредит для туриста або рибалки. Отримання такого кредиту від позичальника є більш рентабельним, що збільшує мотивацію до повернення. За вітчизняним та міжнародним досвідом, ми рекомендуємо банкам зменшувати готівковий вміст своїх продуктів при кредитуванні та погашенні, а також заохочувати людей брати кредити на основі використання кредитних карток та овердрафтів. Це допомагає знизити витрати на продаж і зміцнює контроль банку над цільовим використанням кредитів. У той же час, пропозиція споживчого кредиту від різних банків може суттєво відрізнятись. Якщо банк прийняв чітку стратегію, спрямовану на сегмент роздрібного кредитування, його продуктивний асортимент може включати найширший спектр продуктів і послуг. При цьому

особливо важливо вивчати та враховувати реальні, кількісні та якісні характеристики попиту на споживчий кредит.

Отже, розглядаючи дані напрямки впровадження банківського кредитування, можна зазначити, що Україна перебуває лише на початковому етапі формування нових кредитних послуг наданих фізичним особам, але саме запровадження та модернізація в подальшому може призвести до стабілізації економічного стану країни та банківських організацій вцілому.

Ознайомившись із інноваційними підходами до банківського кредитування фізичних осіб ми маємо можливість що з розвитком цифрових технологій та інновацій у фінансовій сфері, традиційне банківське середовище в Україні швидко змінюється. Сучасні потреби клієнтів у зручності та швидкості проведення фінансових операцій призводять до впровадження технологій штучного інтелекту, відкритого банкінгу та блокчейну в банківському обслуговуванні.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного у кваліфікаційній роботі дослідження банківського кредитування домогосподарств, а також його сучасного стану та перспектив розвитку, можна зробити такі висновки.

Теоретичні положення щодо здійснення кредитування домогосподарств банківськими установами були проаналізовані для обґрунтування сутності цього виду кредитування. На основі аналізу підходів до визначення категорії «кредит» було уточнено змістовні ознаки цієї дефініції, що дозволило виокремити основних економічних суб'єктів, які надають послуги кредитування і визначити їх роль у формуванні кредитної системи країни.

Результати аналізу наукових публікацій, що стосуються теоретичних аспектів банківського кредитування домогосподарств, дозволили уточнити сутність цього виду кредитування та розглядати його як процес взаємодії між комерційним банком (кредитором) та домогосподарством (позичальником) щодо передачі позичальнику певної суми фінансових ресурсів на певні цілі з умовою повернення коштів у майбутньому разом з відсотками за їх використання на основі дотримання принципів: строковості, платності, цілеспрямованості, поверненості та забезпеченості.

Аналіз наукових підходів до визначення «банківське кредитування домогосподарств» дозволяє виділити основні ознаки цього виду кредитування та описати роль домогосподарств як економічних суб'єктів у функціонуванні та розвитку комерційних банків. Встановлено, що ці суб'єкти відіграють важливе місце у системі банківських послуг, а їх кредитування є одним з основних джерел доходів комерційних банків. Також відзначено, що домогосподарства можуть мати як позитивний, так і негативний вплив на функціонування фінансової системи країни, тому регулювання сфери банківського кредитування домогосподарств є важливою складовою його розвитку.

Останні роки показали, що банківське кредитування населення має свої особливості. На фоні зростання кредитів населенню перед війною, обсяг непрацюючих кредитів збільшився, а частка кредитів на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості зменшилася. Циклічна тенденція зміни темпів споживчого кредитування в Україні пов'язана з економіко-політичними змінами. Сьогодні важливо вдосконалювати систему управління кредитуванням населення, розробляти нові кредитні продукти та послуги, а також покращувати якість цих продуктів. Клієнтоорієнтована модель кредитування має зосереджувати свою роботу на більш комплексному врахуванні потреб клієнтів.

Проведений аналіз діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» за три роки (2020 - 2022 роки) дозволив виявити кілька ключових моментів.

Перш за все, банк показав стабільність його розміру фінансового капіталу що свідчить про його фінансову стійкість. Також аналізуючи структуру та обсяг пасивів можна зазначити, що головним джерелом їх формування є кошти клієнтів в структурі показник займав 96,3% від усіх пасивів у 2022 році, незважаючи на незначне зменшення у 2021 році. Це може свідчити про активне приваблення коштів від клієнтів протягом останнього року аналізованого періоду, що сприяє зміцненню фінансової позиції банку та підвищенню його потенціалу у наданні фінансових послуг. Зростання коштів клієнтів є позитивним сигналом, що свідчить про довіру до банку, ефективність його стратегій залучення та утримання клієнтів, а також успішність маркетингових і фінансових програм.

Також вагоми показником є субординований боргбанку, його стрімкий зріст також спостерігається у 2022 році, що може означати залучення додаткових ресурсів через емісію.

І незважаючи на те, що важливим джерелом залучення коштів є ресурси інших банків в досліджуваному банку ситуація є іншою адже бану проводить реорганізацію своїх активів та пасивів та оптимізацію управління ліквідністю.

Загалом, аналізуючи пасиви АТ «Креді Агріколь Банк» стає зрозуміло що банк успішно управляє фінансовими ресурсами, збільшенням коштів клієнтів, стабільному статутному капіталу та збільшення резервів.

Досліджуючи фінансову стійкість одразу помітним стає покращення стабільності діяльності банку, адже незважаючи на зниження коефіцієнтів надійності, участі власного капіталу у формуванні активів та захищеності, банк поліпшує стан фінансового важеля та мультиплікатора капіталу, що може свідчити про покращення ефективності використання залученого капіталу та збільшення платоспроможності банку.

На основі аналізу ділової активності досліджуваного банку стає зрозумілим те, що банківська установа має значні зміни в управлінні ресурсами та активами банку та вміло реагує на зміни в економічному середовищі.

Також важливим критерієм є оцінка ліквідності стосовно саме досліджуваного банку переглядаємо, що є тенденції у зростанні високоліквідних активів та загальної ліквідності. Що означає що банківська установа вміє ефективно управляти цими значеннями та забезпечує готовність до змін у економічному середовищі.

Досліджуючи показники ефективності діяльності АТ «Креді Агріколь Банк» можна помітити, що банк працює у нестабільному середовищі з підвищеними ризиками, банк має склалну ситуацію в діяльності, а підвищення в 2021 році було тимчасовим явищем, адже в 2022 році відбулося погіршення показників.

Аналізуючи банківське кредитування фізичних осіб стає зрозуміло що це один із найважливіших напрямків діяльності АТ «Креді Агріколь Банк», що є фінансовою підтримкою приватним особам для вирішення проблем та задоволення власних потреб. Саме це може свідчити про гнучкість у реагуванні на виклики.

Але загалом незважаючи на ряд фінансово-економічних криз, стагнацію економіки, нестабільні власні доходи, непередбачені витрати, зниження

платоспроможності клієнтів банк має високу ліквідність активів та характеризується високим рівнем надійності.

Проводячи оцінку діяльності досліджуваного банку з кредитуванням домогосподарств ми помітили, що АТ «Креді Агріколь Банки виявляє гнучкість у реагуванні на економічні виклики, але стикається з проблемами управління кредитним портфелем під час кризових ситуацій, що потребує системного підходу та удосконалення стратегій управління ризиками

Але в цілому згідно з проведенним аналізом можна зробити висновок що діяльність банку покращується з кожним роком у сфері кредитних операцій, але зростає ризик неповернення кредитів через низьку, середню та високу платоспроможність клієнтів. АТ «Креді Агріколь Банк" успішно адаптувався до викликів війни, удосконалив кредитну політику та розробив інноваційні програми.

Основні ризики банку пов'язані з простроченням платежів через непередбачувані обставини війни та загальне зниження платоспроможності населення. Для зменшення свого ризику банк використовує стандартизований процес оцінки клієнтів та їх фінансових можливостей.

Ознайомившись із інноваційними підходами до банківського кредитування ми можемо стверджувати, що з розвитком цифрових технологій та інновацій у фінансовій сфері, традиційне банківське середовище в Україні швидко змінюється. Сучасні потреби клієнтів у зручності та швидкості проведення фінансових операцій призводять до впровадження технологій штучного інтелекту, відкритого банкінгу та блокчейну у банківському обслуговуванні.

Заявляється, що з розвитком цифрових технологій та інновацій у фінансовій сфері, традиційне банківське середовище в Україні швидко змінюється. Сучасні потреби клієнтів у зручності та швидкості проведення фінансових операцій призводять до впровадження технологій штучного інтелекту, відкритого банкінгу та блокчейну у банківському обслуговуванні.

Цифрові інновації в банківському кредитуванні суттєво трансформують традиційні фінансові процеси, забезпечуючи більш швидкий, зручний та ефективний доступ до кредитних послуг. Впровадження новітніх технологій, таких як штучний інтелект, блокчейн та автоматизовані системи обробки даних, сприяє зниженню операційних витрат, підвищенню точності оцінки кредитоспроможності та зменшенню ризиків шахрайства. Ці зміни позитивно впливають на клієнтський досвід, сприяють підвищенню довіри до банківських установ і розширенню їх клієнтської бази. Таким чином, цифрові інновації є ключовим фактором, що сприяє конкурентоспроможності та стійкості банків у сучасному фінансовому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н.Е., Вознікова Ю.М. Кредитна політика банківських установ: стратегічні аспекти та ризики. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. № 8. С. 956-961. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2015/200.pdf>.
2. Акціонерне товариство «Креді Аґріколь Банк». Річний звіт за 2020 рік. URL: <https://credit-agricole.ua/storage/files/ar-cab-2020-ukr-23-03-2020-with-eu-report-techn.pdf>.
3. Акціонерне товариство «Креді Аґріколь Банк». Річний звіт за 2021 рік. URL: <https://credit-agricole.ua/storage/files/annual-report-2021-ukr-full.pdf>.
4. Акціонерне товариство «Креді Аґріколь Банк». Річний звіт за 2022 рік. URL: <https://credit-agricole.ua/storage/files/annual-report-2022-ukr-final.pdf>.
5. Алексерова Ю.В., Дзюбенко А.Д. Особливості розвитку споживчого кредитування в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2018. № 27-2. С.87-92.
6. Базаланська О. Стратегічне управління кредитним потенціалом банківської установи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3(35). С. 173-182.
7. Банківські операції : навч.посіб. / Н.І.Демчук, О.В. Довгаль, Ю.П. Владика. Дніпро: Пороги, 2017. 460 с.
8. Біленька І.В. Тенденції кредитування домогосподарств під час воєнного стану в Україні. *Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи*: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, 23 листопада 2023 р. Полтава: НУІП, 2023. С. 71-73.
9. Білінець М. Ю. Освітні кредити як джерело фінансування вищої освіти: світова практика та українські реалії. *Інвестиції: практика та досвід*. № 15. 2016. С. 34-38.

10. Білошапка В. С. Нові банківські продукти на основі цифрових технологій. *Сучасні гроші, банківські послуги та фінансові інновації в цифровій економіці* : матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Київ, 23 березня 2020 р.). Київ, 2020. С. 171–173. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/33778/sgbp_20_3_4.pdf?sequence=1.

11. Варцаба В.І., Заславська О.І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. посібник. Ужгород: Видавництво УЖНУ «Говерла», 2018. 364 с.

12. Величкін В.О., Гордієнко В.О., Тимошенко М.В. Банківське кредитування: [монографія]. Дніпро : Акцент, 2017. 167 с.

13. Вовк В., Садчикова І., Садчиков В. Формування кредитного механізму в умовах трансформаційних процесів: системні аспекти. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 4(32). С. 245–254.

14. Вовчак О.Д., Антонюк О.І. Споживче кредитування в Україні: сучасний стан та тенденції розвитку в умовах фінансово-економічної нестабільності. *Європейські перспективи*. 2016. № 2. С. 148-157.

15. Гальків Л.І., Дечишин М.Я., Крамченко Р.А. Стан та перспективи банківського кредитування домогосподарств в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. №3 (165). С. 328-334.

16. Ганзюк С.М., Вишнякова Ю.О. Кредитування споживчих потреб в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 18. С. 47–52.

17. Гаркуша Ю.О., Паламарчук М.А. Розвиток споживчого кредитування в Україні. *Інфраструктура ринку*. 2017. №8. С. 127–131.

18. Городняк І.В. Методологічні засади аналізу соціально-економічної сутності домогосподарств. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 3-7.

19. Єгоричева С.Б., Вертебний І.В. Вплив використання кредитних послуг на фінансову безпеку домогосподарств в Україні. *Вісник Університету банківської справи*. 2021. № 3. С. 67-74.

20. Кизим М. О. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: Монографія / Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А., Копчак Ю. С. Х.: Вид. дім «ІНЖЕК», 2013. 144 с.

21. Коваленко Ю. М., Вітренко Л. О. Фінансування закладів вищої освіти в Україні: монографія. Ірпінь: Університет ДФС України, 2020. 238 с.
22. Копилова О.В., Пічугіна Ю.В., Гончар К.О. Діджиталізація банківського сектору України – виклики та перспективи. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2410>.
23. Кравченко А. Компаративний аналіз розвитку незабезпеченого споживчого кредитування в країнах Східної Європи. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 2. С. 139-150.
24. Крамченко Р. А. Кредитування домогосподарств: теоретичні основи та сучасна практика. *Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки*. 2014. Вип. 27. С. 31–36.
25. Креді Агріколь. Приватним клієнтам. Кредити. URL: <https://credit-agricole.ua/privatnym-kliiyentam/krediti>.
26. Криховецька З.М., Кропельницька С.О., Кохан І.В. Сучасний стан та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 14. С. 67-75.
27. Манжула Д.П. Роль кредиту в діяльності комерційних банків. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 67-70.
28. МоноБанк. URL: <https://monobank.com.ua/>.
29. Москальов А.А., Стельмах А.А. Сучасний стан та заходи стимулювання кредитування фізичних осіб в Україні. *ЛОГОΣ. Мистецтво наукової думки*. 2018. № 1. С. 42-45. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/2617-7064/article/view/64>
30. На FinAwards-2023 визначили найстійкіші банки України. [finance.ua](https://news.finance.ua/ua/nafinawards-2023-vyznachyly-naystiykishi-banky-ukrainy). URL: <https://news.finance.ua/ua/nafinawards-2023-vyznachyly-naystiykishi-banky-ukrainy>.
31. Національний банк України. URL: bank.gov.ua (дата звернення: 6.07.2023).

32. Національний банк України. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf?v=4.

33. Національний банк України : офіційне Інтернет-представництво. Статистика фінансового сектору. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-financial>.

34. Національний банк України : офіційне Інтернет-представництво. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.

35. Онищенко Ю. Г. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій. *Вісник ОНУ ім. І. Мечникова*. 2021. Т 1. 23. Вип. 8 (73). С. 160-165.

36. Офіційний сайт АТ «Креді Агріколь Банк» URL: <https://credit-agricole.ua/>.

37. Пономаренко О. Перспективи застосування зарубіжного досвіду у сфері правового регулювання споживчого кредитування в Україні. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2016. №2. С. 46-51.

38. Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>.

39. Полях С.С. Захист прав споживачів кредитних послуг через альтернативні інструменти фінансування в умовах цифрової економіки *Фінансовий простір*. 2019. № 3. С. 165-177.

40. Попело О.В., Тарасенко А.В. Розвиток цифрових інновацій на ринку кредитних послуг України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 3. С. 108-114.

41. ПриватБанк. URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 10.07.2023).

42. Про споживче кредитування : Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19#Text>.

43. Руденко С. В., Степаненко С.В., Ампілогова К.О. Оптимізація управління споживчим кредитуванням банку на основі оцінки якості його

кредитного портфелю. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Т. 5. № 4. С. 58-69.

44. Сидорчук А. А. Фінансова стійкість домогосподарств: теоретичні основи та прикладні аспекти : монографія. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 472 с.

45. Стан та перспективи банківського кредитування домогосподарств в Україні / Л. І. Гальків, М. Я. Демчишин, Р. А. Крамченко. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 3. С. 328-334.

46. Стечишин Т.Б., Луців Б.Л. Банківська справа: навчальний посібник [2-ге вид. випр. і доповн.]. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 404 с.

47. Стрільчук Ю.І. Вплив банківського кредитування населення на економіку. *Економіка. Фінанси. Право*. 2017. №2(1). С. 45-48.

48. Федішин М. П., Жаворонок А. В., Абрамова А. С. Основні тенденції ринку банківських послуг: кредитний та депозитний акцент. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 4. С. 412–425.

49. Фінансова безпека домогосподарств в Україні: сучасні проблеми та механізм забезпечення : [колект.] монографія / [Б. І. Пшик та ін. ; за заг. ред. Б. І. Пшика]. Львів : Сполом, 2020. 273 с.

50. Фінансові компанії з видачі кредитів. <https://loando.ua/statis/finansovi-kompanii-z-vidachi-kreditiv-onlajn-u-2023-roci-de-zvertatis> (дата звернення: 11.07.2023).

51. Фролов С.М., Охтеменко К.О. Оцінка кредитоспроможності позичальника за споживчим кредитом при використанні моделі кредитного скорингу. *Вісник Української академії банківської справи*. 2015. № 1 (32). С. 77-82.

52. Холявко Н., Дубина М. Концептуальні положення використання RegTech-технологій у регулюванні процесів цифровізації фінансових установ. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2023. № 3 (35). С. 152–162.

53. Чайковський Я. І. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банківського споживчого кредитування в Україні. *Економічний аналіз*. 2017. Т. 27. № 1. С. 156-163.

54. Чміль Г.Л. Цифровізація діяльності суб'єктів споживчого ринку: можливості та загрози. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна*. 2021. Вип. 13. С. 124 – 134.

55. Шаповал О. А. Управління ризиками банківського споживчого кредитування: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Київ, 2017. 261 с.

56. Юдіна С.В., Гуржій Т.О., Васькова К.О. Аналіз тенденцій кредитних послуг комерційних банків домогосподарствам в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 21. С. 34-38.

57. Юдіна С. В., Золотарьова О.В., Гнеушева В.О. Фінансові ресурси домогосподарств : монографія. Кам'янське : ДДТУ, 2018. 175 с.

58. Grinberg D. Retail Banking Digital Transformation: Shaping the Future of Financial Services. TechMagic. 2024. URL: <https://www.techmagic.co/blog/retail-banking-digital-transformation>

59. Harshwardhan Mittall. The Lending Revolution: How Digitization Is Changing The Landscape Of Traditional Credit. URL: <https://www.goyubi.com/blog/the-lending-revolution-howdigitization-is-changing-the-landscape-of-traditional-credit/> (дата звернення: 20.02.2023).

60. Mittall H. The Lending Revolution: How Digitization Is Changing The Landscape Of Traditional Credit. Yubi. 2022. URL: <https://www.goyubi.com/blog/the-lending-revolution-howdigitization-is-changing-the-landscape-of-traditional-credit/>.

61. Retail Banking Transformation – Trends and the Future. Financial Services & Banking. 2022. URL: <https://www.accuracy.com/retail-banking-transformation-trends-and-the-future/>.